

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA V OSTRAVĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY

Hudební život na Hlučínsku v 20. a 21. století

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Jitka Hoňková
Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kusák, Ph.D.

2012

UNIVERSITY OF OSTRAVA
PEDAGOGICAL FACULTY
DEPARTMENT OF MUSICAL EDUCATION

The Musical Life Of Hlučín Region In The 20th and 21st Century

THESIS

Author: Bc. Jitka Hoňková
Supervisor: PhDr. Jiří Kusák, Ph.D.

2012

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaná studentka tímto čestně prohlašuji, že text mnou odevzdané závěrečné práce v písemné podobě, nebo na CD nosiči, je totožný s textem závěrečné práce vloženým v databázi DIPL2.

V Ostravě dne 4. dubna 2012

.....

Podpis studentky

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA V OSTRAVĚ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jitka HOŇKOVÁ**
Osobní číslo: **D10518**
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**
Studijní obory: **Společný základ učitelství pro SŠ**
Učitelství hudební výchovy pro SŠ
Učitelství sbormistrovství pro SŠ a ZUŠ
Název tématu: **Hudební život na Hlučínsku v 20. a 21. století**
Zadávající katedra: **Katedra hudební výchovy**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

metodologické aspekty diplomové práce, informační příprava, tvorba pracovní a finální verze diplomové práce

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

ŠEFČÍK, E. Lidová kultura na Hlučínsku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře ve Slezsku, OÚ Bolatice, Kulturní a vzdělávací společnost Hlučínska, 1999.

Kol. autorů. Hlučínsko v proměnách času. Sborník příspěvků z konference k 75. výročí připojení Hlučínska k Československé republice. Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1995.

Kol. autorů. Ostravský hudební život do roku 1945. Ostrava: Repronis, 2007.

Kol. autorů. Ostravský hudební život po roce 1945. Ostrava, Repronis, 2008.

KŠICA, J. Lidové písně z Kravař ve Slezsku. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře ve Slezsku, 1998.

MALOHLAVA, R. Stručný přehled vývoje Hlučínska. Ostrava: Dům osvěty, 1960.

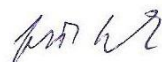
Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jiří Kusák, Ph.D.

Katedra hudební výchovy

Datum zadání diplomové práce: **25. října 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **7. dubna 2012**

PhDr. Jiří Kusák, Ph.D.

vedoucí diplomové práce

L.S.

PhDr. Inez Kozelská, Ph.D.

vedoucí katedry

V Ostravě dne 1. listopadu 2010

ABSTRAKT

Tato diplomová práce mapuje hudební život na Hlučínsku od roku 1920, kdy se Hlučínsko stalo součástí Československé republiky, do současnosti. S návazností na historii a tradici předcházejících epoch práce zprvu nastiňuje společensko-historickou situaci a hudební projevy v nadregionálním slezském kontextu, včetně vybraných folklorních atributů. Jednotlivé hudební etapy nahlíží na vývoj hudebního života z kritérií hudebněvýchovných, folklorních a spolkových hudebních aktivit.

Klíčová slova:

Hlučínsko, Slezsko, hudebněvýchovné aktivity, Základní umělecká škola, folklor, hudební spolkové aktivity, dechový orchestr, pěvecký soubor.

ABSTRACT

This thesis is chronologically following a music history in a particular location of town Hlucin and its surrounded areas. It covers period from the beginning of the actual Czechoslovakia (1920) until the present. First of all it briefly explains the historic position and situation of society back in the days within the Silesia all together with the music trends inklusive certain folklore attributes. Each music era in this theses is being described from following aspect: musical education activities, folklore activities and music activities of groups.

Keywords:

Hlučín and surrounded areas, Silesia, musical education activities, primary musical school, folklore, musical activities of the groups, wind orchestra, choir.

Poděkování

Děkuji PhDr. Jiřímu Kusákovi, Ph.D. za ochotu při vedení mé diplomové práce a poskytnutí cenných rad a připomínek. Pamětníkům, kolegům ze Základní umělecké školy Ivo Žídka v Kravařích, svým žákům a jejich rodičům za informace i pramennou literaturu, kterou mi poskytli ze svých soukromých sbírek. Pracovnícům archivů v obcích Hlučínska, městě Hlučíně, Zámeckých muzeích v Hlučíně a v Kravařích za ochotu a vstřícnost při vyhledávání textových podkladů a dokumentů v kronikách měst, obcí a organizací.

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 4. dubna 2012

.....
Podpis studentky

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 HLUČÍNSKO	11
1.1 K etnografickému vymezení a historii Hlučínska	11
1.2 Lidová kultura Hlučínska – vybrané atributy.....	15
1.2.1 Lidová píseň.....	16
1.2.2 Lidové tance.....	18
1.2.3 Lidový kroj.....	19
2 HUDEBNÍ ŽIVOT VE SLEZSKU DO ROKU 1920.....	21
3 VÝVOJOVÉ ETAPY HUDEBNÍHO ŽIVOTA HLUČÍNSKA	25
3.1 Období 1920 - 1945	25
3.1.1 Hudebněvýchovné aktivity.....	27
3.1.2 Folklorní aktivity.....	30
3.1.3 Hudební spolkové aktivity.....	32
3.2 Období 1945 – 1989.....	34
3.2.1 Hudebněvýchovné aktivity.....	36
3.2.2 Folklorní aktivity.....	38
3.2.3 Hudební spolkové aktivity	41
3.3 Období 1990 do současnosti	45
3.3.1 Hudebněvýchovné aktivity.....	46
3.3.2 Folklorní aktivity.....	48
3.3.3 Hudební spolkové aktivity	51
4 PROFILY VYBRANÝCH OSOBNOSTÍ HLUČÍNSKA	55
ZÁVĚR.....	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ	70
SEZNAM PŘÍLOH.....	71

ÚVOD

Region Hlučínsko je oblast sice malá, ale kontinuálně s pohnutými historickými okolnostmi si ve všech oblastech života vytvořila svá neopakovatelná specifika. Chceme-li správně uchopit tvářnost hudební kultury, a tím hudebního života v regionu, je třeba pokusit se pochopit myšlení obyvatel, modifikované střídavou státní příslušností ke dvěma zcela odlišným národům – českému a německému. Každá z těchto epoch zanechala v životech Hlučíňanů nesmazatelnou stopu, prorůstající dalšími generacemi, až dospěla k oné zvláštní podobě hlučínské mentality.

V průběhu dějin a zejména ve 20. století probíhaly politické zvraty pro Hlučínsko příliš rychle, než aby si obyvatelé s nadhledem mohli uvědomit svou skutečnou identitu a snad právě proto si ve své kultuře intuitivně našli atributy, ke kterým se v průřezu dějin obranně uchýlovali. V první řadě to byl jazyk. Dokladem je moravština (nářečí) a z ní plynoucí pocit moravectví, dále folklor jako jistota v uvědomění si generačních kořenů a v neposlední řadě silná náboženská orientace ke katolictví proti protestantskému Prusku, preferované ateistické ideologii socialistického Československa i současné pasivní konzumní společnosti. Z tohoto důvodu se také v hudebním životě objevují tyto aspekty jako zásadní mobilizující prvky. Bohaté lidové hudební projevy vytvořily hudební tradici, která stojí na počátku zájmu o hudební vzdělávání. S katastrofální situací školství, která provázela Hlučínsko až do padesátých let 20. století, bylo hudební vzdělávání obyvatelům vlastně odpíráno, proto shledáváme ve dvacátých letech velké poptávky po soukromé výuce hry na hudební nástroje, které vyřešilo až otevření Hudební školy v Hlučíně v padesátých letech. Následné rozrůstání jejich poboček pak bylo neodkladnou záležitostí.

Z výše uvedených okolností se tato práce, kladoucí si za cíl zmapovat hudební život regionu ve 20. století až k současnosti, nejdříve věnuje problematice historického vývoje oblasti. Předkládá region v kontextu etnickém, folklorním a uvádí jej také do hudebních souvislostí nadregionálního historického celku – Slezska. Mapované vývojové etapy souhrně nesou jednotné rysy, v nichž jsou podle potřeby, nastíněny také sociální a psychologické aspekty vývojových historických proměn, pokud souvisí s hudebními projevy regionu, aby byl dobový kontext srozumitelnější.

Při shromažďování pramenných podkladů k hudební problematice Hlučínska se neustále setkáváme s materiály, které mají již dopředu vyřešenou otázku dobově žádoucího společenského pohledu na region. V meziválečné literatuře lze vycítit český nacionalismus

„národně uvědomovacích“ tlaků, později přetváření a zkreslování faktů v době socialistické. Neočekávaně největší odstup mají kroniky obcí, ze kterých bylo v této práci nejvíce čerpáno. Kusé informace kronik však musely být doplněny výpověďmi pamětníků, v případě kapitoly zabývající se obdobím 1920 – 1945 spíše výpověďmi jejich potomků, kteří jsou dnes již také senioři. V části etapy let 1945 – 1989 a zejména v poslední etapě k současnosti, bylo využíváno vlastních zkušeností a informačních zdrojů z kulturních a zejména hudebních aktivit v regionu, dále možností osobních kontaktů s hudebními profesionály a aktivně činnými lidmi v obcích a městech. Podkladové zdroje – zpravodaje obcí, noviny, webové stránky obcí a institucí, vystupují spíše jako podpůrný a kontrolní mechanismus.

1 HLUČÍNSKO

Historické okolnosti vytvářející specifické sociální podmínky hlučínského regionu jsou ve svých proměnách základním kritériem pro pochopení vývoje hudební kultury této oblasti. Střídává sounáležitost obyvatelstva ke dvěma státům, migrace a kulturně politická převýchova ovlivnily mentalitu, způsob života a tím i veškeré kulturní projevy. Pro srozumitelnější pochopení problematiky hudebního života Hlučínska je tedy prvotní ozřejmit politické a etnické poměry, včetně jazykové problematiky a s nimi souvisejícím folklorem, jehož zásadní pojetí v povědomí lidu zůstávalo paradoxně snad jediné bez zásahu dějinných epochálních proměn.

1.1 K etnografickému vymezení a historii Hlučínska

Hlučínsko (německy Hultschiner Ländchen, polsky Kraj Hulczyński) je historické území českého Slezska, jehož hranice tvoří na jihovýchodě řeka Odra, na jihu řeka Opava a v severní části pak státní hranice s Polskem na úseku mezi městy Opavou a Ostravou. V moderní historii se Hlučínsko stalo fenoménem, neboť představuje v dějinách českých zemí vývojové specifikum, jež je základem nezaměnitelné mentality jeho obyvatel, v němž se mísí vlivy české, německé a polské.

Na území Hlučínska se nachází tato sídla: Antošovice (součást ostravského městského obvodu), Bělá, Bobrovníky (součást města Hlučín), Bohuslavice, Bolatice, Darkovice, Darkovičky (součást města Hlučín), Dolní Benešov, Hať, Hlučín, Hněvošice, Hošťálkovice (ostravský městský obvod), Chlebičov, Chuchelná, Kateřinky (součást města Opava), Kobeřice, Koblov (součást ostravského městského obvodu Slezská Ostrava), Kouty (součást města Kravaře), Kozmice, Kravaře (k historickému Hlučínsku nepatří místní část Dvořisko), Lhotka (ostravský městský obvod), Ludgeřovice, Malé Hoštice, Markvartovice, Oldřišov, Petřkovice (ostravský městský obvod), Píšť, Rohov, Služovice, Strahovice, Sudice, Šilheřovice, Štěpánkovice, Třebom, Velké Hoštice, Vřesina, Zábřeh (součást města Dolní Benešov) a Závada.

Abychom lépe porozuměli pozadí kulturního (hudebního) života tohoto kraje, je nezbytné uvést souhrně několik historických epoch, jež svým hospodářským, ekonomickým a sociálním kontextem významně druhotně zasáhly do hudebních projevů regionu.

Předně je třeba si uvědomit, že oblast celého Slezska, tedy i Hlučínska, byla již od 6. století osídlena Slovy, ačkoli existují důkazy také o keltském (Bójové) a germánském (Kvádové) osídlení. Hlučínsko bylo od poloviny 13. století postupně součástí provincie holasické, moravské a posléze slezského Knížectví opavského. K masívnějšímu osídlování moravskými a německými kolonizátory začalo docházet od 12. století za vlády posledních Přemyslovců na popud velehradského kláštera, nicméně podle dochovaných pramenů psaných česky,¹ bylo toto území českou kulturní oblastí. V osmdesátých letech 15. století se Slezsko na čas připojilo k uherskému království, aby se pak v 16. století stalo součástí habsburské monarchie, kdy se začaly prohlubovat etnické rozdílnosti jazykově odlišných kultur – české a německé. Tvrdou ránou byla pro Hlučínsko třicetiletá válka, která znamenala značné strádání obyvatel v podobě plenění a vypalování vesnic, jež mnohé z tohoto důvodu zanikly. Přinesla s sebou současně také další vlnu přílivu osadníků z německých horských vesnic opavského Slezska. V důsledku perzekučních zásahů pobělohorské doby vůči stavům a poněmčování šlechty i měšťanstva docházelo k neustálému zmenšování oblastí obývaných převážně Čechy, až tyto zcela vymizely. Na počátku 18. století se již český jazyk nebyl schopen v úředním jazyce udržet.

Když byl v roce 1742 Vratislavským mírem ukončen rakousko-pruský válečný konflikt, v němž byla nucena Marie Terezie podstoupit Fridrichu II. větší část Slezska, stalo se Hlučínsko součástí pruského státu. Do doby rozmachu báňského a hutního průmyslu hornoslezské oblasti na přelomu 18. – 19. století přinesla tato situace obyvatelům nemalé hospodářské problémy, neboť byly zpřetrhány staleté obchodní kontakty; např. obchodní cesta vedoucí oblastí současného Hlučínska byla přesunuta na druhý břeh řeky Opavy, který zůstal v držení habsburského císařství,² čímž byly obyvatelům znemožněny obchodní a kupecké činnosti. Vytvořily se tak podmínky pro další etapu silné germanizace a integrace k pruské státní ideologii, podporované pracovními možnostmi obyvatelstva v Prusku.

Národní obroda v duchu češství se na Hlučínsku v 19. století, přes několikeré snahy, jistě i z důvodu ekonomické závislosti na Prusku, nekonala. Takto zastihl Hlučínsko konec 1. světové války, do níž byli nuceni obyvatelé, coby občané válčícího státu, rukovat. Rozpadly se dvě zásadní evropské velmoci: pruské a rakousko-uherské císařství a došlo

¹ Dílo Konráda z Benešova, Mistra pražského vysokého učení, či Lacka z Kravař.

² Jižní břeh hraniční řeky Opavy je dodnes v dialektu nazýván „cisarska“ a severní „prajzska“, což má svůj původ v císařská strana (Rakousko-Uhersko) a pruská strana (Preußen, Prusko).

k státoprávním přerozdělením. Realizací Versailleské smlouvy připadlo Hlučínsko v roce 1920 z důvodu slovanského původu Československé republice.

Po sto osmdesáti letech germanizace byla mentalita hlučínského obyvatelstva natolik poznamenaná, že vznikl problém, o kterém dnes historikové hovoří jako o tzv. „hlučínské otázce“. Zejména nedostatek pracovních možností, a tím nízká ekonomická úroveň, pocit odsunutí na periferii zájmu státu, vedly k rozhořčení a staly se „vhodným podhoubím vzrůstajících se nacionalistických ideologií některých politických frakcí.“³ Hlučínsko, jako bývalá součást Pruska nepřipadlo po okleštění Československa v roce 1938 k Sudetům, ale přímo k Altreichu s veškerými právy i povinnostmi občanů Říše, včetně povinnosti rukovat do Wehrmachtu.⁴

Doba bezprostředně po válce přinesla částečné vylidnění vesnic z důvodu odsunu občanů hlásících se k německé národnosti. Snaha o převýchovu problematického obyvatelstva v režimu socialistického Československa byla podpořena druhou vlnou příchodu moravských a českých učitelů, díky nimž došlo k oživení kulturních aktivit Matice opavské⁵ spolu se Slezskou maticí osvěty lidové,⁶ a to v duchu práce na „národním sebeuvědomění obyvatel Hlučínska, lidu, do nějž hluboko vniklo němectví“.⁷

Pozoruhodnou se zdá být samotná problematika českého jazyka na Hlučínsku. Prvním spisovným jazykem byla na území Slezska latina, od 14. století a zejména pak v 15. století začal převládat spisovný jazyk český z důvodu srozumitelnosti slovanskému obyvatelstvu, který měl podobu kultivovanějšího domácího jazyka zvaného moravština. Proto se po roce 1470 český jazyk stal v Horním Slezsku jazykem úředním. V hovorové a dialektické rovině to byla do 19. století již zmiňovaná moravština s menšími oblastními odchylkami k češtině či polštině.

Postupem času se nynější Hlučínsko postupně integrovalo do Slezska. Docházelo ke germanizaci a měnil se pocit přináležitosti, čímž začaly mizet slovanské prvky, ze kterých zůstal pouze jazyk v moravské podobě s písemnou formou švabachem. Důvodem uchování původního jazyka byly obavy slezských katolických kněží

³ KOUŘIL, P., BAKALA, J., GAWRECKI, D. Dějiny Slezska. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, s. 72. ISBN: (neuvedeno).

⁴ PLAČEK, V. *Prajáci aneb k osudům Hlučínska*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, s. 35-76. ISBN 80-902526-5-6.

⁵ Matice Opavská (založena 1877), dnes Matice slezská (od 1990).

⁶ Slezská Matice osvěty lidové pro Knížectví těšínské (založena 1898), později s působností také na Hlučínsku.

⁷ KNAPÍKOVÁ, J. *Matice opavská Spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877-1948*. Opava: Matice slezská, 2007, s. 103. ISBN: 978-80-86887-08-1.

z mocenského vlivu protestantského Pruska. Jazyk však již nedostal příležitost dále se vyvíjet a ustrnul ve své podobě poloviny 18. století. Jak uvádí Alois Knop, již zde nastal paradox, který ozřejmuje jednu ze specifik Hlučínska – „obyvatelstvo německy myslící a česky hovořící“.⁸ Když v 19. století Hlučínsko zaznamenalo příchod nových kněží z vratislavského semináře, byla moravština při bohoslužbách zakázána a tak v dalším vývoji jazyka nacházíme již jen germanismy.

Až jazykový zákon Československé republiky z 29. 2. 1920 přinesl návrat jazyka českého do úřadů i škol. Z důvodu opomíjení řešení sociálního problému Hlučínska ze strany státu byli nuceni obyvatelé regionu odjíždět za prací do Německa, což vyžadovalo aktivní znalost němčiny. Proto Hlučíňané, po staletí udržující si a ochraňující moravský jazyk proti pruské němčině, využívali zákonné možnosti tzv. „Privatunterricht“ – soukromého vyučování němčině. Mnozí z generace, která prošla vzděláním v době předválečné a válečné, kdy existovaly na Hlučínsku převážně německé školy, byla nucena po roce 1945 naučit se spisovnému českému jazyku, který znali povrchně jen v podobě dialektické moravštiny.⁹

Přes všechny jazykové tlaky způsobené politickými zvraty, jimiž Hlučínsko od roku 1742 do roku 1945 prošlo, zachoval si místní dialekt víceméně stejnou podobu: slovanská mluvnická stavba obohacená germanismy a bilingvismem, krátké délky vokálů a přízvuk na předposlední slabice.¹⁰ S rozvojem tisku, rozhlasu a televize dostává hlučínské nářečí pochopitelně stále více podobu blížíci se spisovnému českému jazyku s typickým dialektickým ohýbáním slov. S politickým uvolněním devadesátých let 20. století a zejména 21. století, prošlo Hlučínsko kulturní regionální renesancí, se kterou souvisí také znovuoobjevení a znovuožívání hlučínského dialektu, ať už na bázi seriózních vědeckých, zábavných důvodů, či patriotizmu.¹¹

⁸ KNOP, A. K dějinám českého jazyka ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992. ISBN: (neuvedeno), s. 112.

⁹ Ze vzpomínek pamětníků.

¹⁰ KNOP, A. K dějinám českého jazyka ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992. ISBN: (neuvedeno), s. 113.

¹¹ Více viz DOBROVOLNÁ, P. *Česko-prajský slovník + Frky + Nadávky*. Ostrava: Bittisk s.r.o., 2009, 81 s. ISBN: 978-80-254-4256-2.

1.2 Lidová kultura Hlučínska – vybrané atributy

„Ve smyslu obecné definice je lidová kultura výsledkem lidské tvůrčí aktivity v daném přírodním prostředí. Charakter přírodního prostředí je podmínkou sice primární, ale v procesu vývoje lidové kultury ustupuje jako určující element do pozadí úměrně s tím, jak se rozvíjejí a uplatňují faktory historické, faktory civilizačního procesu.“¹²

Budeme-li vycházet z platnosti této obecné definice, musíme potom konstatovat, že hlučínský region je z hlediska folkloristiky výjimečný v tom, že naopak odolával změnám historických faktorů. Připomeňme problematiku moravského českého jazyka, který ve folkloru opakovaně neustoupil tlakům jazyka německého, byť připouštěl ojedinělé německé výrazy pro nová pojmenování.

Jak bylo předesláno v předcházející kapitole, dějiny Hlučínska jsou v porovnání s dějinami jiných regionů komplikované a nejednoznačné. Mnohé z literárních pramenů jsou sestavené tendenčně ideologicky, a to včetně literatury české i cizojazyčné (převážně německé a rakouské). Pro pochopení mentality obyvatel hlučínského regionu, dříve nazývaného Kravařsko, je třeba hlubší pramenné studium lidové kultury a také studium sbírek regionálních autorů různých vývojových etap této oblasti, abychom si mohli vytvořit patřičný nezaujatý náhled.

První zmínky folklorních tradic souvisí s lidovou ústní slovesností. Nalézáme je v rukopisných knihách dvou hlučínských rodáků Bohumíra Hynka Bílovského (1659 – 1725) a Tomáše Xaveria Laštovky (1638 – 1703). Jde zejména o humorná vyprávění a anekdoty, které jsou živé i v současné ústní slovesnosti. V souvislosti s českým národním obrozením 19. století, které však nemělo u hlučínského lidu valné ohlasy, náležel k čelným představitelům Cyprián Lelek (1812 – 1883), sběratel lidových písní, autor první české učebnice pro „moravské“ žáky. Na stránkách *Opavského besedníku*¹³ a později i *Opavského týdeníku*¹⁴ byly vydávány ukázky lidových hlučínských písní.

V druhé polovině 19. století docházelo k intenzivnějšímu shromažďování slezského folkloru, tedy i hlučínského, z důvodu snah o podání uceleného obrazu slezské lidové kultury. Velkou zásluhu na mapování lidové kultury pruské strany Slezska nesl zejména Jan Vyhlídal a brněnský folklorista a dialektolog František Bartoš. Nejvýznamnější

¹² VÁCHVÁ, Z. Slezská lidová kultura na pozadí lidové kultury české a slovenské. In: *Slezsko na cestě k Československému státu*. Opava: Slezské muzeum Opava, 1969, s. 46.

¹³ Opavský besedník od roku 1860.

¹⁴ Opavský týdeník od roku 1870.

sběratelskou osobností hlučínských tradic se však jeví Ludmila Hořká, díky níž se zachovalo dalším generacím nejrozsáhlejší a nejautentičtější folklorní dědictví. Jistě také z důvodu, že celý svůj život prožila ve Dvořisku u Kravař, tedy v bezprostřední blízkosti Hlučínska. Celoživotní práce Ludmily Hořké se stala zásadním literárním zdrojem pro problematiku lidové kultury Hlučínska.

Antonín Satke ve folkloristické studii regionu dochází k závěru, že hlučínský folklor z důvodu kulturně politického plnil vlastně úlohu obrannou vedle německého kulturního živlu, a to až do roku 1945, kdy se jeho funkce změnila na zábavnou, výchovnou a estetickou.¹⁵ Nutno však upřesnit, že v chápání lidu folklor plnil úlohu obranou vůči politickým tlakům všech tendenčních frakcí a vystupuje tedy jako sebezáchovný mechanismus. „...eli Němec nebo Čech, tu zme doma, eli rozpravja česky nebo německy, po našemu umí zazpívat každý...“¹⁶

Pro problematiku folklorních souborových aktivit, jimiž se bude tato práce v následujících kapitolách také zabývat, není nezbytné specifikovat všechny součásti folkloru, ale zaměřit se na písňovou, taneční a krojovou složku.

1.2.1 Lidová píseň

K prvnímu vědeckému zmapování hlučínských lidových písní došlo v roce 1949 činností spolupracovníků Slezského studijního ústavu v Opavě a Státního ústavu pro lidovou píseň v Brně. Spolu s dochovanými podklady lidových vypravěčů a sběratelů lidových písní: Františku Sušilovi,¹⁷ Františku Bartošovi, Cyprianu Lelkovi, Janu Vyhlídalovi, Ludmile Hořké, Josefu Kšicovi a jiným, lze datovat dobu jejich původu převážně do 18. století a zejména pak do počátku 19. století. Veškerá lidová kultura, tedy i lidové písně jsou úzce propojeny s regionem opavského Slezska, neboť hranici mezi historickým opavským Slezskem a Hlučínskem představovala pouze řeka Opava, která vzhledem k společenským kontaktům neznamenala žádná omezení. Zřetelné jsou naopak vlivy polské – mazurkový rytmus a paradoxně pouze zřídka zastoupené vlivy

¹⁵ SATKE, A. Folklór jako obranná úloha i umělecký výraz hlučínského lidu. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Kulturní a vzdělávací společnost Hlučínsko, 1999, s. 40-54. ISBN: 80-902526-4-8.

¹⁶ Z osobního rozhovoru s pamětnicí Marií Zajíčkovou z Bolatic.

¹⁷ *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými (1859 – 1860)*.

německé, spíše v oblasti melodiky – ostré synkopy, mollová tonalita mezi převažující durovostí.

Tematicky se lidová píseň Hlučínska realizuje v oblasti epiky i lyriky. Epické jsou zejména písně kramářské, na Hlučínsku zvané „frantovské“, plné vražd a romantických scén, končících mravokárným ponaučením. Charakteristické jsou pro ně bohemismy a jednoduchá melodika, které souvisí s odlišným prostředím rakouské části Slezska, odkud se šířily mezi lid. Podle Vladimíra Scheuflera to byla pouť Na Hrubách v dnešních ostravských Mariánských Horách, neboť výskyt těchto písní na Hlučínsku je v části blízké Ostravě četnější.¹⁸ Převážná část odborníků, zabývajících se kulturou hlučínského regionu (např. Antonín Satke), se však přiklání k většímu významu pouti v Hrabyni, kam ještě dodnes směřují tradiční procesí věřících hlučínského regionu. Princip šíření „frantovských písní“ spočíval v zakoupení si špalíčkového tisku s písní a neustálým opakováním nápěvu cestou domů.

Lyrické písně obsahují tematiku přírodní, pracovní - zejména sezónní „murařské“ (zednické) práce, dále písně vojenské, taneční a písně milostné s tematikou opuštěné „děvuchy synkem“, který odjel pracovat či válčit do ciziny. Zlomem písní se zabývá hornictvím. Ty se však objevují až s otevřením Vítkovických železáren v roce 1828 a jejich množství, stejně jako důležitost je v oblasti lidové hudby zanedbatelná, zejména proto, že stěžejní pracovní vazby lidu Hlučínska se upínaly k zemědělství a půdě.

Velké zastoupení mají však písně svatební a lidové koledy zvané „domácké koledy“ (světské) o kolednících, putujících do Betléma s dary k Ježíškovi, v nichž je zastoupena grotesknost formou zařazení jmen sousedů. Neobvyklé nejsou ani tzv. písně „makarónské“ rýmující se ve strofách veršemi českými a německými.

Melodika lidových písní působí jednoduše, někdy jen jako popěvek. Neobjevují se melismata, naopak časté jsou sekvencové melodické postupy, charakteristické velké intervalové skoky - zejména frekventovaný výskyt velké sexty, velké septimy a čisté oktávy. Dále melodie v rozložených kvintakordech často až do oktávy, rozložené sextakordy a kvartsextakordy, jednoduché melodické ozdoby. Forma písní je jednoduchá, včetně a periodicky pravidelná, v různě variované malé písňové formě. Takty sudé a liché jsou v rovnováze a mnohdy se v průběhu písně střídají, nelze však hovořit o žádné

¹⁸ SCHEUFLER, V. Několik poznámek k písňovému průzkumu Hlučínska. In: *Český lid*. 1952, prosinec, č. 3, s. 46-55.

rytmické složitosti. Rytmika odpovídá spádu nářečí v rovném deklamačním rytmu s výjimkami rytmů tečkovaných a synkopických.

Po opakovaném vědeckém bádání folkloristů opavského Slezského studijního ústavu a brněnského Státního ústavu pro lidovou kulturu v padesátých letech 20. století byla stanovena hypotéza celku dvou set až tří set písní a jejich šesti set až sedmi set variant s originálními a variačními přínosy z důvodu migrace obyvatelstva.¹⁹

1.2.2 Lidové tance

Vzhledem ke geografické poloze Hlučínska, co by hraničního území, v němž se mísí vlivy okolních kultur a také z důvodu migrace obyvatel regionu vlivem měnících se politicko-hospodářských etap, můžeme nalézt také v oblasti lidových tanců vedle prvků českých i prvky polské, německé, ale také francouzské (pravděpodobně z důvodu expanze císaře Napoleona na východ Evropy). Protože se do dnešní doby nedochoval větší počet tanců spojených s průběhem roku, církevními svátky, či společenskými událostmi, jeví se nejvhodnějším kritériem pro třídění lidových tanců Hlučínska hledisko tempové. Z mnoha tanců byly vybrány tance nejcharakterističtější a nejoblíbenější, které jsou dodnes předváděny místními folklórními soubory.

Nerozšířenějším pomalým tancem je „hruška“, třídobý tanec s klidnou důstojnou chůzí plnou poklonek, který je vlastně blízkým příbuzným Janáčkova „starodávného“. V některých lokalitách se tento tanec nazývá podle písně *V kolaji voda*. Blízkost Polska spatřujeme v „krakovjaku“, který má velmi blízko k polskému „mazuru“. I přesto, že jej Hlučičané nazývají valčíkem, nemůže popřít mazurkový charakter, stejně jako další tanec „bulger“.

K středně rychlým tancům řadíme např. dvoudobý „kozezij“, působící dojmem propojení polky a šlapáku s pohupy, prudkými otáčkami a podupy, dále „rybař“, „bijak“ a „židuvka“. Tyto tance jsou specifické tím, že v textech písní se vyskytuje dobrosrdečný lidový humor, nadsázka, kritika lidských vlastností i výsměch společenskému strojenému chování některých sociálních nebo menšinových skupin obyvatel. Pozoruhodným je také mužský tanec „cepovy“.

¹⁹ SCHEUFLER, V. Několik poznámek k písňovému průzkumu Hlučínska. In: *Český lid*, č. 3, prosinec 1952, s. 46-55.

Dále KŠICA, Josef. *Lidové písně z Kravař ve Slezsku*. Kravaře: Kulturní středisko Zámek Kravaře ve Slezsku, 1998, s. 19-23. ISBN: 80-902526-0-5.

V oblasti tanců rychlých se nejvíce rozšířil „cigan“, nebo také „bulger“, ve kterém se střídají lehké hbité poskoky a podupy, tempo se neustále zrychluje, až zůstávají jen nejlepší a nejvytrvalejší tanečníci. „Trnka“ je o něco pomalejší a poskoky v ní se provádí na celém chodidle. Ačkoli se „trnka“ rozšířila také v Čechách, na Hlučínsku má svou specifickou podobu. Páry netančí v kruhu kolem celé taneční místnosti, ale kolem párové osy, nedrží se však, a tím vytváří zvláštní vnitřní napětí.²⁰

1.2.3 Lidový kroj

Hlučínský kroj náleží do velké krojové oblasti Opavska a Horního Slezska, tedy ke krojům typu rovinného. Jeho současná zachovávaná podoba se vyhranila pod vlivem soudobé městské módy. Původní podoba hlučínského kroje je známa dnes již pouze z popisu Jana Vyhlídala z knihy „Čechové v pruském Slezsku“.²¹

Dokonalý popis kroje z přelomu 19. a 20. století, včetně jeho zhotovování však známe díky Ludmile Hořké, jde však již o jeho konečnou podobu. Vzhledem k mnohaletým proměnám můžeme k problematice terminologie jednotlivých součástí hlučínského kroje konstatovat, jde-li o původní součást staré lidové kultury, jsou užívány názvy české (moravské), jde-li o součást expandovanou z ciziny na Hlučínsko, užívají se názvy německé a český název pro ně neexistuje.

Pochopitelně u lidového kroje existovalo několik variant, určených k rozdílným příležitostem – pracovním, svátečním společenským i tak zvaným „kostelovým“.²²

Mužský lidový kroj prošel ve svém vývoji zásadními změnami. Zatímco v 18. století, ovlivněn rokokovou módou, sestával z dlouhé plátěné „košule“ svazované na tkanice, černých krátkých „galat“ pod kolena s přeskou, zdobené kovovými knoflíky po celé délce, bílými punčochama a v zimě ještě ovčíma či psíma „huněma“ valašského typu, v polovině 19. století byl již ovlivněn módou empíru: krátký kabátek „flanerka“ se stojatým límcem, knoflíky vpředu ve dvou řadách po celé délce, vzadu šest knoflíků ve dvou řadách, kožené ploché čapky s liščím ocasem do poloviny zad, nebo kloboukem s velkou střechou. Poslední podoba mužského kroje z počátku 20. století se uskromnila na černé kalhoty, vestu a bílou košili, variabilně podle příležitostí doplněna buď

²⁰ PODEŠVOVÁ, H. Za lidovými tanci. In: *Hlučínsko: Příroda, lid, kultura*. Opava: Slezský studijní ústav v Opavě, 1958, s. 133-136.

²¹ VYHLÍDAL, J. *Čechové v pruském Slezsku*. Praha 1899.

²² Z hlučínského dialektu.

svátečníma černýma botama, nebo vysokýma holínkami, do nichž se zastrkávaly nohavice kalhot.

Ženský kroj neprošel prakticky žádnou větší změnou, neboť jeho jednotlivé části souvisely s rituály a životním údělem ženy. Vymizely snad jen „uvodnice“ a „koutnice“, které se vztahovaly spíše jen k pověrám o ochraně novorozeňat a žen po porodu. Změnily se také materiály, z nichž byly jednotlivé části kroje zhotovovány. Na rozdíl od blízkého Opavska ruční výšivky nahradily na chudobném a praktickém Hlučínsku galanterijní výrobky.

Nejnápadnější součástí byla nabíraná sukně nad kotníky „leknica“ a pracovní verze „drajdrutka“ nejvíce ve světlých a pestrých barvách, zejména fialové a jahodově červené. Pod sukní se nosily obvykle čtyři „spodníky“ z bílého plátna a na sukni brokatová zástěra „fortuch“ temnější barvy. Košilka kroje měla středně široké rukávy s bílým (později jen strojovým) vyšíváním na rukávech a s pentličkou. Přes košilku se nosil „lajbl“ zajišťující tak zvanou „počestnou linii“²³ a na něm „bruslek s klobasou“ (vestička dole s kruhovou vycpávkou, na níž držely spodnice a sukně). Nejkrásnější součástí je vlněný šátek s pestrými květinovými vzory, ručně navazovanými střapci, na prsou překřížený a vzadu uvázaný na uzel. Také vyšíváný a velice nákladný čepec pro vdané ženy „kaptur“ s dlouhými, strojově vyšívanými pentlemi.²⁴

²³ Z hlučínského dialektu.

²⁴ VACHOVÁ, Z. Lidový kroj. In: *Hlučínsko: Příroda, lid, kultura*. Opava: Slezský studijní ústav v Opavě, 1958, s. 122-132.

2 HUDEBNÍ ŽIVOT VE SLEZSKU DO ROKU 1920

Ve všech historických epochách se ve Slezsku, jehož součástí je také Hlučínsko, v souvislosti s jeho geografickou polohou vzájemně křížily a ovlivňovaly hudební prvky tří národů. Jak uvádí Karel Boženek, byla tato oblast od samotného počátku vývoje hudby mostem mezi východem a západem.²⁵

První důkazy o provozování hudby v oblasti Slezska podává archeologie v podobě vykopávek hudebních nástrojů či jejich částí, datovaných do 11. až 14. století, z prostředí raně středověkých hradů. Významnějšími středisky pro první organizované provádění hudby se však jeví prostředí klášterů.

Největší hudební aktivitu ve Slezsku vyvíjel řád cisterciáků v Rudně, Jemelnici, Paradyžu, Kamienci, dále řád dominikánů z Vratislavi a augustiniánů z Vratislavi a Záhaně. Za první východoevropské památky z oblasti Slezska považujeme gregoriánský chorál *Ordinarius pontificalis antiquus* z 12. století, používaný vratislavským biskupem, obsahující čtyřicet dvě skladby. Ačkoli cisterciácké kláštery zakládali francouzští mniši, památky nesou především známky vlivu německých klášterů, a to v celé oblasti Slezska.

Máme-li hledat slezskou originalitu v oblasti gregoriánského chorálu, pak ji nalézáme jednak v tendenci k přetextování sekvencí, jak je patrné v sekvenci ke svatě Alžbětě s invokací ke svatému Floriánu, nebo naopak v přemelodizování známých textů a dále v charakteristické těžkosti původních slezských hudebních monodií, např. sekvenci ke cti slezské svěřice Hedviky a *Laude piam* z březského graduálu.

Pro studium gregoriánského chorálu slezské oblasti jsou významné traktáty vratislavského biskupa Konráda I., zaháňského opata Martina Rinkenberga a zejména hlohovská kopie *Opusculum monochordale* Johanna Valeriana ze 14. století vzbuzující dojem hudební příručky demonstrující na monochordu středověký hudební systém. Pozoruhodný je také vratislavský traktát, v němž se anonymus kriticky vyjadřuje k tvorbě renesančních mistrů Dunstableho, Dufaye a Binchoise.

V důsledku husitského odporu v 15. století docházelo k novým estetickým požadavkům, v nichž sehrála hudební tvorba Slezska významnou roli. Melodické prvky

²⁵ SCHENKOVÁ, M., DĚDKOVÁ, L., URBANEC, J., BOŽENEC, K. Vývoj umění ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, s. 115-150. ISBN: (neuvedeno).

lidových písní a tanců pronikly také do oblasti duchovní tvorby. Rozvíjel se mariánský kult, světská píseň v podobě Minnesangu a francouzský motet. Významnou památkou z tohoto období je erotická žakovská píseň *Chcy ia na pannu zalowacz, nichczyalat my trochu dacz memu koni ofsa ...* v zápisníku františkána Mikuláše z Kozlí. K nejobsáhlejším pramenům řadíme *Hlohovský kodex*, zachycující dobové vícehlasé skladby vokálního i instrumentálního světského charakteru, stejně jako *Mensurální kodex Mf 2016*, obsahující také skladby dalších evropských skladatelů – Josquina des Prese, Johanese Ockeghema a jiných. Tento kodex je jistě dokladem živých hudebních kontaktů Slezska s Evropou.

16. a 17. století je charakterizováno propojením české a německé reformace prostřednictvím Českých bratří, jak dokládá *Cithara sanctorum* těšínského rodáka Jiřího Třanovského (1591 – 1637), v níž dochází k pevnému spojení melodií luteránského gregoriánského chorálu a české duchovní písně. Tato sbírka dokazuje kulturní jednotu Slezska, Moravy a Slovenska. Dále kompozice Jana Josefa Božana (1644 – 1719), představující zejména podobu dobové instrumentální hudby, stejně jako u Pavla Josefa Vejvanovského (1640 -1693), rodáka z města Hlučína, studenta opavské jezuitské koleje.

Významnou úlohu v hudebním životě Slezska sehrálo hudební drama. Počátky můžeme spatřovat v dramatech církevních, tedy hudebních představeních jezuitského řádu, minoritů a také u piaristů. Ve Slezsku, o padesát let později než v Čechách, zakládala šlechta zámecké kapely a provozovala opery. K nejstarším hudebnědramatickým centrům patřily Slezské Rudoltice na Osoblažsku. „Jeho zakladatelem byl Albert Josef z Hodic. Ten vybíral poddané, které posílal na výcvik v hudbě a zpěvu na své útraty do Vídně, a zbytek vychovával přímo v Rudolticích zvláště k tomu povolányi herci, zpěváky a tanečníky.“²⁶ Dále Jánský Vrch, Linhartovy, Hradec u Opavy, Hošťálkovy a zejména Velké Hoštice (v dnešním hlučínském regionu) u hraběte Ignáce Dominika Chorinského z Ledské, jehož zámek se stal kulturním centrem celé oblasti. Jak uvádí Karel Boženek ve svém příspěvku k vývoji slezské hudební kultury, hrabě Chorinský pořádal v letech 1768 – 1778 značné množství divadelních představení, hudebních akademií, tanečních redut a zábav, při nichž se uplatňovala jeho zámecká kapela. Tradice této zámecké kapely

²⁶ SCHENKOVÁ, M., DĚDKOVÁ, L., URBANEC, J., BOŽENEC, K. Vývoj umění ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, s. 146. ISBN: (neuvedeno).

a operních představení patří mezi nejdélhodobější v oblasti Slezska, neboť tuto aktivitu dokládají záznamy až do devadesátých let 19. století.²⁷

Po rozdělení Slezska v roce 1742 na Prusko a Rakousko se přetly staleté společensko-kulturní vazby k Vratislavi. V Opavě byl zřízen královský úřad a Opava tak přejala funkci hudebního centra oblasti. Další hudební vývoj se nesl v duchu přeměn v měšťanskou pozdně barokní a klasicistní kulturu. V oblasti pruského Slezska (dnešního Hlučínska) došlo ke stagnaci hudebního života. Výjimku tvořily snad jen již zmiňované Velké Hoštice, v malém rozměru Kravaře, Šilheřovice a Sudice, v nichž byla hudební produkce pouze příležitostná. Důvodem nebyla jen společenská izolace těchto oblastí, ale také fakt, že značný vlastnický podíl připadal rodu Lichnovských, jehož sídelním centrem byl vzdálený Hradec u Opavy, známý ve slezské historii návštěvami Ludwiga van Beethovena,²⁸ Franze Liszta, Cosimy Wagnerové a mnoha dalšími hudebními osobnostmi.

Rozvoj hudební kultury v 18. a 19. století přinesl požadavky nástrojářského zázemí. Ve Slezsku zejména v houslařství a varhanářství. Nejznámějšími dílenskými centry se stala výroba houslí v Andělské hoře, a to již od roku 1612 v rodině Kirchnerů, odkud se houslařství rozšířilo do okolních oblastí Jesenicka ve své charakteristické variantě a do konce 17. století zaniklo. Ve varhanářské práci byla situace poněkud odlišná. Varhanáři pocházeli z celé oblasti Slezska a přejímali tradiční prvky vratislavských varhanářů Englerů. Výroba varhan větších velikostí se soustřeďovala pouze do města Opavy, Krnova, Frýdku a Moravské Ostravy. Nejstarším varhanářským rodem byl rod Ryšáků z Opavy, považovaný za zakladatele varhanářství ve Slezsku, který svou práci soustředil v Krnově z důvodu přístupnosti k výrobnímu materiálu dřevu a dále rod Klossů, jejichž společný odkaz v tomto městě dále přetrvává.²⁹

Celé 19. století a zejména pak jeho závěr se nese v duchu kulturní konkurence německého a českého živlu. Zatímco v části opavského Slezska jde zejména o snahy v oblasti umělé hudby, oblast Těšínska se těší rozvoji lidové tvorby. Pruská část, až do opětovného přičlenění k české kultuře, nese prvky biculturního zázemí. Jednak z důvodu hospodářsko-ekonomického, kde můžeme spatřovat vlivy německé,

²⁷ SCHENKOVÁ, M., DĚDKOVÁ, L., URBANEC, J., BOŽENEK, K. Vývoj umění ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Maticeslezská, 1992, s. 146. ISBN: (neuvedeno).

²⁸ Mezinárodní interpretační soutěž a festival Beethovenův Hradec od 1961.

²⁹ V současnosti závod Rieger-Kloss varhany s.r.o. a Střední varhanářská škola. Více na <http://www.vyletnik.cz/zajimavosti-z-oblasti/severni-morava/nizky-jesenik-a-zlatohorska-vrchovina/611-varhanarstvi-v-krnove/>.

v lidové i importované umělé hudbě, ale také vliv sousedního opavského regionu, v němž se mísí německé prvky s obrodným českým duchem.

Tato vývojová epocha přinesla Slezsku působnost institucí ve variantách německých i českých, jako to můžeme spatřovat v existenci německého pěveckého spolku *Männer-gesang-Verein*, jehož činnost podnítila vznik mnoha českých sborů sdružovaných v Slezském svazu pěveckých sborů, či později v Opavské besedě. Do popředí vystupují svým většinou a kvalitou sbory *Křížkovský* a *Vlastimil*. V roce 1863 byl založen profesionální orchestr a pěvecká akademie reprezentovaná zejména osobností Josefa Bedřicha Hummela. Důležitou součástí hudebního života se stalo založení divadla v Opavě (1805), a tím možnost působení stálého operního souboru. V devadesátých letech 19. století vznikl v Opavě také hudebně vzdělávací ústav.

Zásadní úlohu v obrodném duchu plnila Slezská matice osvěty lidové a její konkurenční Matice Opavská, pod jejíž záštitou vznikla Divadelní ochotnická jednota, která navázala spolupráci se zájezdovou scénou ostravské a olomoucké opery.

Vedle hudebních aktivit německých a obrodných českých v hudbě umělé, začíná se vyvíjet nový trend – folkloristika a sběratelství lidových písní. Tyto snahy vznikly jako protiváha silným germanizačním tlakům, kterým Hlučínsko začalo na konci 19. století z důvodu politicko-hospodářských podléhat. Folkloristické snahy vystupují jako nejméně násilná kulturněvýchovná forma. Z nepřeberného množství osobností, které se snažily o „nevyhynutí“ hlučínské písně, jmenujme ty, kteří na území Hlučínska skutečně žili - Cyprián Lelek a později Ludmila Hořká, jejichž díla zůstala nejvěrnějším odkazem obrazu lidové kultury části pruského Slezska konce 19. století a počátku 20. století.

3 VÝVOJOVÉ ETAPY HUDEBNÍHO ŽIVOTA HLUČÍNSKA

3.1 Období 1920 - 1945

Po připojení Hlučínska k Československé republice 4. února 1920³⁰ nastala doba velké deziluze obyvatel. To, co platilo pro demokratickou republiku jako celku, neplatilo pro Hlučínsko. Nově vzniklý stát nebyl, oproti svým slibům, schopen zajistit obyvatelstvu obživu, neboť všechna pracovní místa na Ostravsku a Opavsku byla již prakticky naplněna a region sám nebyl schopen své obyvatele uživit. A tak z důvodu vysoké nezaměstnanosti a sociální chudoby byl kulturní život druhořadou záležitostí.³¹

Obecně můžeme v souvislosti s touto etapou hovořit o velmi silném až oboustranně nacionalistickém střetávání dvou kultur – německé a české – ve všech oblastech života. Na konci 20. století, kdy mají německé spolky, školy a jiné kulturní organizace své bohaté tradice, na které dále úspěšně navazují, probouzí se český živel, snažící se stavět své kulturní aktivity na slovanských kořenech místního obyvatelstva, tradici, folkloru, osvětové činnosti a školství. Na Hlučínsku se tyto dva národní proudy každodenně střetávaly. Příjem té či oné kultury u Hlučičanů souvisel s chápáním identity sebe sama. Na jedné straně je to Hlučičan – Čech, mluvící českým dialektem, který byl ve svém národním uvědomění zabrzděn, na straně druhé je to Hlučičan – Moravec, který svým původem a mateřským jazykem sice nese známky národní příslušnosti, ale „deutsch gesinnt“ – smýšlející německy.³² Z tohoto důvodu ministerstvo pro vnitřní záležitost investovalo nemalé částky do výstavby nových škol, mateřských školek a knihoven. Vzhledem k liknavému národnímu sebeuvědomění obyvatel Hlučínska v meziválečné době, to byla práce velmi náročná. Z Jubilejní zprávy Matice Opavské: „Ve Slezsku bylo velmi zle, neboť národní vědomí lidu, bylo téměř nadobro potlačeno a kraj připraven k úplnému poněmčení...“³³

Ještě v první polovině třicátých let je podle zápisů v kronikách znatelný trend k propagaci českých hudebních sdružení, který nepochybně souvisel s entuziasmem nově

³⁰ Obce Hať, Píšť, Sudice a Třebom připojeny až v roce 1923.

³¹ PLAČEK, V. *Prajáci aneb k osudům Hlučínska 1742 – 1960*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, s. 59. ISBN 80-902526-5-6.

³² Tamtéž, s. 70.

³³ HOBZÍK, V. 60 let Matice opavské. In: *Jubilejní zpráva Matice opavské na Opavsku a Hlučínsku 1877-1937*. Opava: Matice opavská, 1937.

vzniklých spolků, snažících se prezentovat a rozšiřovat svou osvětovou ideologii, podílet se na veřejných aktivitách měst a obcí. Byly to pěvecké sbory osvětových matic a jejich ochotnická divadla, Slezské besedy a také pěvecké sbory Sokola, katolického Orla a v menším měřítku i Dělnické tělovýchovné jednoty, zejména v obcích situovaných blíže průmyslové Ostravě.

Jejich německá hudební konkurence - pěvecké sbory, tradiční ochotnická divadla, chrámové sbory, dětské pěvecké sbory v německých školách, zaznamenala v průběhu dvacátých let sice pokles svých aktivit, ale s narůstající silou nacionalistické ideologie od poloviny třicátých let se opět dostávají do popředí kulturního života.

Období od roku 1938 do roku 1945, poznamenané připojením Hlučínska k Altereichu (Staré říši – Německu), znamenalo zrušení českých škol, zrušení osvětových organizací a českých kulturních a tělovýchovných spolků. V kronikách jsou zmíněny již jen zřídka hudební produkce související s výročními svátky a událostmi Říše a propagaci německé hudební kultury. Tato historická epocha je velmi chudá na hudební aktivity. Hlučínsko zaznamenalo značný úbytek obyvatel související s válkou. Dvě generace mužů musely narukovat do Wehrmachtu, zůstaly ženy s dětmi a staří lidé, jejichž snahou bylo především užít se.

Z výpovědí pamětníků však víme, že s nástupem německého školství válečných let, došlo k hudebnímu vzdělávání žáků v běžných podmínkách škol měšťanských a vyšších. Kvantitativně se rozšířil nástrojový instrumentář a hudební literatura. V mnohých domácnostech dodnes nalezneme staré hudební nástroje, noty a zpěvníky i ručně psané úpravy kompozic německých autorů pro účelové potřeby. Z této doby také pochází první klavíry na Hlučínsku. Jde zejména o nástroje importované z Vídně přes důstojníky Wehrmachtu. Tato skutečnost je zásadní pro budoucí poválečné hudební vzdělávání dětí, které zaznamenalo explozivní nárůst zejména v zájmu o hru na klavír.

Vedle organizovaných hudebních aktivit v rámci spolkové činnosti však fungují stálá i příležitostná hudební uskupení poloprofesionálů i samouků laiků, kteří většinou zakládali, dají-li se takto nazvat, dechové orchestry. Jednalo se spíše o sestavu hráčů na dechové nástroje doplněné hrou na akordeony nebo housle, vyhrávající na svatbách, různých obecních akcích i kúrech. Mnohá tato uskupení však dala základ budoucím dechovým orchestrům, z nichž některé jsou dodnes aktivní ve své produkci.

Náboženská složka na Hlučínsku vždy hrála důležitou roli, proto hudební produkce souvisela také s kúrovými aktivitami. V této oblasti se uplatňovala velká řada

varhaníků, zpočátku samouků, kteří si vychovávali své nástupce. Mnozí z nich pro zkvalitnění svých hráčských dovedností dojížděli za vzděláváním na specializované hudební školy, či navštěvovali soukromou výuku profesionálů ve městech Opavě a Ostravě. Ze snah těchto starých varhaníků se Hlučínskem šířily rodové hudebnické tradice, proto nalézáme v kronikách obcí časté opakování stejných jmen s přívlastky starší, mladší. V této souvislosti také shledáváme stejná rodová jména u osob, které se v následujících etapách podílely na hudebním rozvoji v obcích, stály u zrodu hudebních pedagogických aktivit a v padesátých letech se zasadily o podporu snah vedoucích k existenci institucionalizovaného hudebního vzdělávání dětí v regionu.

3.1.1 Hudebněvýchovné aktivity

S připojením Hlučínska k Československé republice Ministerstvo školství vysílalo na Hlučínsko učitele z Čech i Moravy, kteří měli žáky učit nejen spisovnému českému jazyku, ale probouzet v nich národní vědomí. Mnozí se ovšem po několika dnech vraceli zpět na svá původní místa, když zjistili pravý stav věci – nebyli totiž schopni se s některými žáky ani česky domluvit. Jiní se své práce chopili a mnohdy sebeobětavě (také finančně), vedli žáky k českému národnímu vědomí. Zakládali spolky a organizace, účastnili se kulturního života obcí a aktivně zapojovali žáky do kulturních aktivit souborových pěveckých, národopisných a divadelních, při příležitostech výročních oslav narozenin Tomáše Garrigua Masaryka, vzniku Československé republiky, dnů dětí, křesťanských svátků a jiných příležitostných akcích. Jaké bylo však jejich přijetí dokládá zápis z kravařské kroniky: „Obyvatelstvo chovalo se k těmto třem českým učitelským osobám krajně nepřátelsky, a co ti zde do prázdnin zažili, nedá se ani pérem vyličit. Nejsurovější nadávky, pokřikování, mlácení kamením a klácky do dveří mezi vyučováním, ve třídách 3 nebo 4 děti, neboť ze 70 dětí více do škol nepřišlo. Nikde stravy, nikde bytu, takže museli všichni každodenně dojížděti a byly to opravdu křížové cesty dědinou až do školy... Je téměř neuvěřitelné, co všechno si musel nechat líbit v Kravařích český učitel v těchto letech. To ovšem mohla překonat vskutku veliká a opravdová láska k dětem a hluboká víra, že jeho práce všechny překážky zdolá, že jeho práce nakonec i zde přece zvítězí a přinese našemu národu své plody.“³⁴

³⁴ Kronika obce Kravaře 1920, strojopis, s. 2. Uloženo v Kulturním středisku Zámek Kravaře.

Na hudebním rozvoji žáků českých škol na Hlučínsku spolupracovala také Matice opavská a některé soukromé osoby jako např. Marie Šindelářová (Ludmila Hořká). S jejich pomocí se do škol dostávaly vedle českých učebnic také zpěvníky s českými písněmi umělými i lidovými. Kladnou odezvu při výuce samozřejmě měli lidové písně hlučínské, kterými si učitelé získávali přízeň žactva. Výuka učitele Josefa Žídka, otce Ivo Žídka, je v této souvislosti zmiňována ve sborníkovém příspěvku města Kravaře a popisováno, jak se tento učitel nechával svými žáky učit hlučínským písním a tím si získával jejich přízeň a oblibu.³⁵ V rámci osvětových aktivit byli do škol zváni odborníci přednášející o hudbě slovanských národů. Tak si děti mohly vyslechnout řadu přednášek, např. o životě a díle Bedřicha Smetany,³⁶ nebo přednášku bulharského profesora hudby Pišo Dimitrova o kulturních poměrech v Bulharsku a bulharské národní hudbě.³⁷

Vedle těchto českých učitelů se z důvodu hospodářských, totiž obnovení způsobu obživy prací v Německu, začíná vzrůstat v nové vlně, již zmiňovaná „Privatunterricht“ - výuka v němčině soukromými učiteli, která ale nenese žádné významnější znaky kulturních hudebních aktivit. Velkou měrou se však na hudebním vzdělávání podílely v druhé polovině třicátých let německé školy, zprvu vzniklé ve městech, po roce 1938 také na venkově (Volksschule – pěti nebo osmitřídní) a dále vyšší školy (Oberschule). V těchto vyšších školách působily pěvecké sbory, ve kterých byla z ideologických důvodů účast žáků a studentů povinná. Zejména v městském prostředí byli vytipováni žáci cíleně vedeni také k výuce na hudební nástroj, který jim byl z prostředků školy zapůjčen. Tato výuka byla realizována hudebními profesionály s možností dalšího soukromého vzdělávání. Tak např. víme, že výuku klavíru v Opavě zajišťovala paní Suchánková, původem polská Němka z Ratiboře, po válce odsunuta do Německa.³⁸ Obvyklejší však byla výuka houslí a dechových nástrojů, zejména klarinetu a trubky. Veškeré tyto hudební aktivity vyvíjené školou byly spjaté s německým národním socialismem.³⁹

Ke specializovanému institucionálnímu hudebnímu vzdělávání přímo na území Hlučínska v českých podmínkách nedocházelo. Na krátkou dobu byla v roce 1940

³⁵ PETERKOVÁ, E. Ohlédnutí za kulturně výchovnou činností. In: *Naše město Kravaře*. Sborník příspěvků k minulosti a současnosti města. Kravaře: MěstNV v Kravařích, 1990, (nestránkováno). ISBN 80-900051-8-7.

³⁶ Kronika města Hlučín 1923, strojopis, s. 14. Uloženo v Městském úřadě v Hlučíně.

³⁷ Kronika obce Kravaře 1923, strojopis, s. 4. Uloženo v Kulturním středisku Zámek Kravaře.

³⁸ Ze vzpomínek Uršuly Heizikové-Kramářové a Marie Zajíčkové z Bolatic.

³⁹ PLAČEK, V. *Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742 – 1960*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a Kulturní středisko Zámek Kravaře, 2000, s. 90. ISBN 80-902526-5-6.

v Hlučíně zřízena hudební škola (Musicschule), výhradně však pro německé obyvatelstvo, která byla z důvodu válečné krize po třech letech zrušena.

Jak již bylo zmíněno, některým žákům se mohlo hudebního vzdělání dostat prostřednictvím studia v německých školách, nebo výukou soukromých učitelů ve městech Hlučíně, Opavě a Ostravě. Vedle těchto možností však připomeňme aktivity Matice opavské, která jako doplněk rozvitého školství ve Slezsku otevřela 15. května 1924 za podpory Ústřední Matice školské a ministerstva školství specializovanou Hudební a pěveckou školu v Opavě (tedy mimo sledovaný region), v budově dříve využívané matičním gymnáziem.⁴⁰ Z důvodu zájmu o hudební vzdělávání také v regionu Hlučínsko, Matice opavská zvažovala otevření pobočky v Kravařích. Proč k této skutečnosti nakonec nedošlo, objasňuje zápis ze Zprávy o činnosti Matice opavské, podle nějž bylo Hlučínsko shledáno jako politicky nestabilní a národnostně neuvědomělá oblast.⁴¹

Hudebním vzděláváním na této škole si prošlo jen nepatrné množství hlučínské mládeže. Obvykle šlo o děti rodičů, kteří se snažili své potomky již dříve vyškolit v obcích u osob hudebně aktivních jako např. varhaníci, nebo samouci ve hře na jiné hudební nástroje, kteří však po stránce odborné měli svá hudebněpedagogická omezení.⁴² V opavské Hudební a pěvecké škole probíhala výuka klavíru, houslí, zpěvu, hudební teorie a harmonie. Působil zde sbor *Křížkovský* a o deset let později také *Pěvecké sdružení Slezských učitelů*. S přihlédnutím na sociální i politickou situaci Hlučínska byla tato studia vnímána jako nepřijatelná (česká kulturní) záležitost. Přesto si takto vzdělaní lidé získali respekt a soukromě se v místech svých bydlíšť věnovali výuce hry na hudební nástroje.

Jmenujme alespoň některé průkopníky soukromého hudebního vyučování na Hlučínsku bez přihlédnutí ke kritériu odborného vzdělání: v Hlučíně působila učitelka Mazenaurová (první vyučující klavíru Ilji Hurníka), dechovým nástrojům vyučovali kapelníci dechových orchestrů Leopold Staněk, Leopold Tvrdý, v Kravařích klavíru Elfrída Stošková a Oskar Klásek, který vyučoval zároveň hru na akordeon, houslovou výuku zajišťoval Jaroslav Žák a Eva Benová. V Kobeřicích a Bolaticích vyučoval kapelník

⁴⁰ KNAPÍKOVÁ, J. *Matice opavská Spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877 – 1948*. Opava: Matice slezská, 2007, s. 112. ISBN: 978-80-86887-08-1.

⁴¹ *Zpráva o činnosti Matice opavské v roce 1925*. Opava, Matice opavská, 1925, s. 8. Uloženo v Slezském zemském archivu Opava.

⁴² Ze vzpomínek Petra Drastíka na Johanna Uwaru, Richarda Halfara z Kobeřic a Uršuly Heizikové-Kramářové na Pavla Kramáře z Bolatic.

dechového orchestru a varhaník Johann Uwara, v Bolaticích a v Borové Pavel Kramář na varhany, později také jeho dcera Uršula Heiziková-Kramářová na varhany a klavír.⁴³

3.1.2 Folklorní aktivity

Ve dvacátých letech 20. století vyvrcholily snahy o oživení lidových tradic. Folklor se jevil jako jeden z nejdůležitějších nositelů české tradice, na nichž se dala vystavět idea „správného“ národního sebeuvědomění Hlučíňanů. V průběhu válečné doby, kdy bylo Hlučínsko připojeno k Hitlerově Třetí říši, zažil tento kraj nejtvrdší germanizaci ve svých dějinách. Přestože životní podmínky lidové kultury byly velmi těžké, domácí jazyk, kultura i lidová slovesnost toto náročné období přežily.⁴⁴ Zdá se, jako by folklorní složka života obyvatel stála stranou politického dění a v dobách, které se jeví pro lidové tradice kritické, byla na čas „uzamčena“, aby se posléze v neporušené podobě opět mohla navrátit do běžného hlučínského života.

V období dvacátých let došlo k prvnímu písňovému průzkumu na popud osvětových matic z Těšína a Opavy, které měli zájem rozšířit svou působnost na oblast Hlučínska. Průzkum provedli pracovníci brněnského Ústavu pro lidovou píseň⁴⁵ Jan Vyhlídal a František Bartoš. Vedle stanovených zásad sběru (autenticitu hudebního projevu v adekvátním prostředí, objektivní textový a hudební zápis, podržující přesný dialekt a tóninu, u tanců přesnou choreografii v jednotlivých částech, fotografické záznamy aj.)⁴⁶ došlo také k prvním záznamům zvukovým na Edisonův fonograf. Tyto zvukové nahrávky hlučínského folkloru jsou dnes uloženy v brněnském archivu Etnografického ústavu Akademie věd České republiky.

Stěžejní představitelkou hlučínského folkloru první republiky byla Ludmila Hořká. Její dílo se dá považovat za první komplexní folkloristické studie oblasti. Vedle poezie a prózy, která je věrným sociálním a psychologickým odrazem doby, Hořká sesbírala

⁴³ HOŇKOVÁ, J. Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, bakalářská práce, s. 19.

⁴⁴ ŠRÁMKOVÁ, M. Bohatství a životnost lidové slovesnosti na Hlučínsku. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko Zámek Kravaře ve Slezsku, Obecní úřad v Bolaticích a Kulturní a vzdělávací společnost Hlučínsko, 1999, s. 57. ISBN: 80-902526-4-8.

⁴⁵ Ústav pro lidovou píseň od roku 1919, dnes Etnografický ústav Akademie věd Brno.

⁴⁶ HRABALOVÁ, O. K dějinám hudebněfolkloristického bádání na Moravě. *Národopisné aktuality* č. 3, roč. XIX [online]. Krajské středisko lidového umění ve Strážnici[citováno 16. ledna 2012]. Dostupné z WWW: <http://na.nulk.cz/1982/3/Nr.html#cont>.

a zaznamenala stovky písní, graficky zpracovala choreografii desítek tanců a stejně důležitý je také její popis hlučínského kroje, včetně popisu účelnosti jednotlivých jeho částí. Přispěla také do oblasti lidové architektury a řemesel (včetně tradičních pokrmů a jejich úprav). Pravidelně přispívala do *Moravsko-slezského deníku*,⁴⁷ listu *Moravec*, *Opavského besedníku* a *Katolických novin pro obyvatelstvo moravské v pruském Slezsku*, v nichž informovala čtenáře o folklorních událostech a zajímavostech na Hlučínsku, zveřejňovala sesbírané písně, básně, pohádky a pověsti kraje. Z hlediska folkloristického významu je osobnost Ludmily Hořké zásadní pro svou autenticitu.

Snahy osvětových organizací (Slezské matice osvěty lidové a Matice opavské) navazovaly na buditelský trend 19. století, zejména na národopisné aktivity Cypriána Lelka z Dolního Benešova. Za spolupráce s Ludmilou Hořkou a dalšími osobnostmi zasazujícími se o folklorní aktivity v jiných obcích, Sokolem a Orlem, v nichž pod patronáty jmenovaných spolků působily také folklorní soubory, které si „vzali za úkol zachovati hlavně staré tance a kroje.“⁴⁸ Proběhla celá řada osvětových akcí a oslav k různým příležitostem, při nichž byl prezentován hlučínský folklor i *Slezská beseda* (sdružení písní a tanců z celé slezské oblasti). K nejkrásnějším událostem patřily ty, při nichž se konaly průvody za doprovodu dechových orchestrů. Šlo zejména o svátky masopustu, vítání jara, Velikonoc, odpustů a karmášů,⁴⁹ dožínkové slavnosti a další příležitostné akce spojené s významnými církevními nebo státními událostmi (narozeniny Tomáše Garrigua Masaryka, výročí vzniku Československé republiky, výročí založení matic atd.), při nichž docházelo k uchovávání hlučínských tradic.

Národopisný odbor Matice opavské v čele s Františkem Myslivcem v průběhu dvacátých let sbíral na Hlučínsku součásti lidového kroje, které dali vzniknout muzejnímu národopisnému oddělení v Opavě. Podobnou aktivitu vyvíjel v roce 1934 také německý nacionální spolek ve Slezsku Bund der Deutschen Schlesien. Paradoxně obě tyto organizace své aktivity stavěly na myšlence obnovy národního života a přiznání se k národu a vlasti.⁵⁰

⁴⁷ Dnes „Moravskoslezský deník“.

⁴⁸ Kronika obce Bolatice 1926, strojopis, s. 207. Uloženo v Obecním úřadě Bolatice.

⁴⁹ Církevní události spojené s datem vysvěcení kostela a svátkem svatého, jemuž je kostel zasvěcen. Na Hlučínsku patří tyto události dodnes k největším. V Kravařích slavnost odpustu překračuje svým významem region.

⁵⁰ KNAPÍKOVÁ, J. *Matice opavská Spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877 – 1948*. Opava: Matice slezská, 2007, s. 129. ISBN: 978-80-86887-08-1.

Významné místo folklorního života zde měli také zvyky, které nebyly organizovány žádným spolkem a šlo tudíž o přirozené udržování tradic. Každá oblast má v tomto ohledu svá specifika. K Hlučínským patřila na jaře tzv. *Mařena*, ve Lhotce⁵¹ *Honění krále* a v Samborowicích u Ratiboře *Vodění medvěda*.⁵²

Ačkoliv by se snahy Slezské matice osvěty lidové a Opavské matice v probouzení národního sebeuvědomění na Hlučínsku prostřednictvím folkloru mohly zdát účelové, ve svém odkazu zanechaly hlubokou stopu vedoucí k oživení tradic, písní a tanců v celé této germanizované oblasti. Díky zápisům v kronikách i každoročních zprávách matic a zejména odborným studiím z těchto let, získal Hlučínský folklor v době vymírání pamětníků možnost částečně se očistit od balastu a nánosu vlivů etnických prvků z jiných regionů, ke kterým začalo v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století docházet.

3.1.3 Hudební spolkové aktivity

Na poli kulturním se utkávaly dvě české organizace, pod jejichž záštitami vznikaly různé hudební spolky, kapely a orchestry. Slezská matice osvěty lidové a Matice opavská. Protože jejich programová náplň byla téměř shodná, na počátku roku 1921 došlo mezi nimi k úmluvě, po níž Slezská matice převzala pod svůj patronát třináct obcí a Matice opavská zbývající obce. Konečné rozdělení však přineslo až hlasování hlučínských kulturních spolků v Hlučině roku 1925, kdy pomyslnou hranici tvořila železniční trať z Opavy do Ratiboře. Obce Sudice a Třebom, které byly složením obyvatel výhradně německé, nikdy pod tyto organizace nepatřily. Ve svých počátcích ani jedna z těchto organizací neměla na Hlučínsku valný úspěch, zprávy o tom přinesl list *Moravec*, v němž Matice opavská připouští, že výsledky nejsou takové, jaké by si přála mít a o obyvatelích Hlučínska hovoří jako o „lidu, do nějž hluboko vniklo němectví.“⁵³ V průběhu dvacátých let si ale jejich kulturní aktivity získávaly větší počet zastánců.

Činnosti osvětových matic byly doplněny kulturní spolkovou činností sportovních organizací Sokola a Orla. Na slavnostech a oslavách, které byly pořádány, vystupovaly mnohdy narychlo sdružené pěvecké spolky, mající za úkol propagovat hlavně českou nebo jinou slovanskou hudbu, zejména polské a slovenské umělé písně. Podle pamětníků

⁵¹ Od roku 1976 je Lhotka městskou částí Ostravy – Lhotka u Ostravy.

⁵² Samborowice od roku 1945 součástí území Polska.

⁵³ KNAPÍKOVÁ, J. *Matice opavská Spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877- 1948*. Opava: Matice slezská, 2007, s. 103. ISBN: 978-80-86887-08-1.

šlo převážně o „osvědčené“ kúrové zpěvačky a zpěváky, kteří byli schopni v krátké době nastudovat nepočetný repertoár. K dalším hudebním aktivitám těchto spolků docházelo také v souvislosti s ochotnickými divadly a Besedami, k nimž byli přizíváni také místní hudebníci, aby ukrátili chvíle před i po vystoupení, stejně jako v čase přestávek.⁵⁴ Dále byl zřízen pro zájemce starší patnácti let pěvecko-hudební kurz ve Vyšší lidové osvětové škole.

V Hlučíně se při městských událostech často angažoval *Hlučínský kvartet*, dva dechové orchestry a dva pěvecké sbory, o nichž však kroniky neuvádějí, pod hlavičkou kterého spolku pracovali. Víme však, že měli vysokou úroveň a byli také zváni na kulturní akce osvětových spolků do Opavy, Ostravy, Ratiboře a Těšína.⁵⁵

Další spolky, které se příležitostně pěvecky zapojovaly do kulturního života obcí, byly spolky svým charakterem především duchovní: *Spolek svaté Terezie* (Strahovice), *Mládeňský spolek svatého Josefa* a *Spolek svatého Růžence*, *Liederkranz* v Šilheřovicích, *Spielverein* ve Vřesině a porůznu spolky hasičské a vysloužilých vojáků.⁵⁶

Krátce před dobou okupace a zejména v letech 1939 – 1945 se rozšířila organizace Hitlerovy mládeže (Hitlerjugend). Podle § 12 z 2. prováděcího nařízení byly uvedeny sazby trestů těm, kteří by jako zákonní zástupci mladistvé do Hitlerjugend nepřihlásili. Šlo tedy o povinnou službu stanovenou státem.⁵⁷ V rámci německé kulturní propagandy prováděli členové (děti) povinné nacvičování německých písní lidových i umělých. Z této doby také pocházejí pokusy o německé překlady hlučínských lidových písní, které se však neujaly. Němečtí učitelé ve školách se pokoušeli také o přepracování známých melodií německých oper a na Hlučínsko byly masivně posílány německé zpěvníky i noty. Pochopitelně prezentace nacvičených skladeb a písní probíhala v rámci válečné ideologie při příležitostech spojených s německými státními svátky a oslavami dobových představitelů německého státního vedení.⁵⁸

⁵⁴ Kronika města Hlučín 1925, strojopis, s. 20. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁵⁵ Kronika města Hlučín 1925, strojopis, s. 20. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

Kronika města Hlučín 1926, strojopis, s. 26. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

Kronika města Hlučín 1929, strojopis, s. 31. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁵⁶ STRÁNSKÝ, R. *Hlučínsko*. Opava: Matice opavská, 1938, s. 20.

⁵⁷ PLAČEK, V. *Prajáci aneb k osudům Hlučínska 1742 – 1960*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a kulturní středisko Zámek Kravaře, 2000, s. 88. ISBN 80-902526-5-6.

⁵⁸ Ze vzpomínek pamětníků.

3.2 Období 1945 – 1989

Kulturní život na Hlučínsku se bezprostředně po válce probouzel velice těžko. Obyvatele regionu čekalo ještě několik těžkých let. Nejdříve se rozšířila tyfová epidemie, která si v bezútěšných hygienických podmínkách válkou zničené oblasti, přes kterou prošla na jaře roku 1945 dvě vojska, vybrala své oběti. Dále vysoká nezaměstnanost a sociální šikana okolních regionů v důsledku předválečné politické situace, válečný úbytek obyvatel, návrat zmrzačených veteránů a očista obyvatel v rámci odsunu německého obyvatelstva, v jejichž důsledku došlo k vylištění některých příhraničních vesnic (Sudice, Třebom), které se prakticky dodnes z této skutečnosti nevzpamatovali. „Lidé neměli na kulturu čas.“⁵⁹ Po celé toto období byli obyvatelé Hlučínska vedeni jako riziková občanství socialistického státu, zejména bývalí vojáci Wehrmachtu a české úřady k této problematice přistupovaly tak, že se „snažily o rozložení tradiční hlučínské společnosti“.⁶⁰

Katastrofální situace nastala také ve školství. Z těch budov, které přečkaly letecké bombardování a vypalování vesnic, zbyl jen malý počet, a i ty byly shledány nevyhovujícími z hygienických důvodů. „České knihy a učebnice byly zničeny nebo zašantročeny za okupace. Pomůcky z kabinetů byly rozebrány vojáky i civilisty.“⁶¹ V poválečné době hlučínské školství zaznamenalo druhou vlnu příchodu moravských a českých učitelů. Jejich přínos na znovuoobnovení kulturních aktivit obyvatel Hlučínska je nesporný. Někteří z nich se stali doslova vůdčími osobnostmi. Iniciovali, podporovali a sami se také podíleli na hudebních produkcích, folklorních aktivitách, zakládali soubory pěvecké i dechové, ochotnická divadla, organizovali osvětové hudební besedy i zájezdní koncerty profesionálních umělců na Hlučínsko. Z mnohých jmenujme alespoň Josefa Kšicu z Kravař. „Denní setkávání s dětmi, rodiči a místním obyvatelstvem mě přivádělo k přesvědčení, že tento kraj a lid potřebuje víc, než abych jenom učil ve škole. A tak začala moje nová práce s dětmi, jejich rodiči a všemi, kteří se snažili utvářet nový život na modré.“⁶²

⁵⁹ PLAČEK, V. *Prajáci aneb k osudům Hlučínska 1742 – 1960*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, s. 126. ISBN 80-902526-5-6.

⁶⁰ TVRDÁ, E. Hlučínsko (pár poznámek z historie). *Poznámky z historie* [online]. Blog. iDNES.cz. Dostupné z WWW: <http://tvrda.blog.idnes.cz/c/187689/Hlucinsko-par-poznamek-z-historie.html>

⁶¹ Kronika města Hlučín, 1945, strojopis, s. 79. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁶² KŠICA, J. *Lidové písně z Kravař*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře ve Slezsku, 1998, s. 11. ISBN: 80-902526-0-5.

V padesátých letech vznikly Hudební školy v Hlučíně a Petřkovicích, které pro nebývalý zájem do konce padesátých let otvíraly v dalších obcích své pobočky a staly se neodmyslitelnou součástí koncertního života. Vedle nich se zájmovým hudebním aktivitám dětí věnovaly v Hlučíně a Kravařích také Domy pionýrů a mládeže, ve kterých příležitostně působily dětské pěvecké sbory, folklorní soubory a podle zájmu byla také vyučována hra na hudební nástroje. V Kravařích tuto výuku až do otevření pobočky hlučínské Hudební školy zajišťovali profesionální hudebníci a pedagogové, později úroveň výuky klesala.

Základem pro obnovu hudebního života se však již po několikáté stal folklor. Po politickém zmatku meziválečné a válečné doby se opět projevil jako stmelující faktor. Také zde vystupují osobnosti, mj. Ludmila Hořká, která svými folklorními aktivitami získávala peníze na obnovu škol, učebnice a knihy. Podnítila zakládání folklorních souborů, oživovala hlučínské lidové tradice a zasazovala se o zachovávání originality a etnické čistoty kroje, tanců i mluvy. Bohužel v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let byl tento její odkaz nekvalitním, povrchním a pseudo folklorním přístupem souborů zapomenut.

Značným přínosem pro hlučinský hudební život se jeví utvoření osvětových besed. Mnohé jejich aktivity můžeme sice shledávat jako dobově ideologicky poplatné, nesoucí znaky „jednostrannosti k dílům proklamovaných osobností, k dílům ne příliš kvalitním“.⁶³ Pod jejich záštitami však vznikaly folklorní soubory, pěvecké soubory a orchestry dechových hudeb, které mají na Hlučíně dodnes silnou podporu široké veřejnosti. Dále kruhy přátel vážné hudby, jejichž prostřednictvím byla na Hlučíně importována profesionální vážná hudba. V oblasti nonartifiziální hudby se utvořily Kluby mladých a umělecká lidová tvořivost, umožňující vznik různých amatérských hudebních skupin.

K nejvýraznějším specifikům hlučinského regionu patří neutuchající duchovní život, který se nepodařilo omezit ani komunistickou ideologií. Je známo, že někteří hlučínští duchovní byli ve sdružení „Pacem interris“,⁶⁴ přesto se v prostředí kostelů dařilo kúrovému hudebnímu životu v oblasti sborového zpěvu i instrumentální hudby, mnohdy za spolupráce profesionálů z Opavy a Ostravy. Jmenujme např. Mozartovu *Korunovační mši* při slavnostním svěcení varhan v roce 1956 v Kobeřicích, *Vánoční mši* Eduarda

⁶³ KUSÁK, J., MAZUREK, J., NEUWIRTHOVÁ, A., STEINMETZ, K., ZEDNÍČKOVÁ, Š. *Ostravský hudební život po roce 1945*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2008, s. 6. ISBN: 978-80-7368-575-1.

⁶⁴ Pacem interris - sdružení katolických duchovních kolaborujících s komunistickým režimem.

Marhuly, na mnohých kúrech Hlučínska tradičně zněla *Česká mše vánoční* Jana Jakuba Ryby, při májových bohoslužbách zaznívaly *Ave Maria* nejrůznějších autorů.⁶⁵

Ve čtyřicetiletém období komunistické éry se jednotlivé etapy (normalizační i etapa po roce 1968) v hudebním životě Hlučínska od sebe významně neodlišovaly. Spíše by se dalo hovořit o rozdělení kulturního vlivu mezi město Hlučín a město Kravaře na své okolí. Vedle těchto dvou měst je v obcích situovaných blíže k Ostravě v čím dál větší míře znatelný také vliv ostravské (nejen hudební) kultury. Některé z těchto obcí se staly ostravskými městskými obvody a hlučínské kulturní tradice v nich, díky cílené komunistické „protihlučínské“ propagandě a masově devalvovanému estetickému citění, doslova vymizely.

3.2.1 Hudebněvýchovné aktivity

Kvalita výuky hudební výchovy v letech 1945 – 1989 měla kolísavé tendence tak, jak ji měnily vydávané školské zákony a vyhlášky. Obecný trend této epochy však směřoval k degradaci hodin hudebních výchov a jejich odsouvání na periferii zájmu ve vzdělávání. Tento předmět byl ve svém důsledku nakonec chápán jako „oddechový“ a pedagogové, kteří mu vyučovali, nebyli vždy k tomuto oboru aprobovaní, čímž klesala nejen kvalita, ale také motivovanost žáků a následně devalvace jejich hudebního vkusu.

Ještě do počátku padesátých let mohlo hudební školství Hlučínska navázat na tradice sborového zpěvu osvětových matic. Nově příchozí učitelé sice našli kraj zničený, ale „dětí dychtící po hudbě a zpěvu.“⁶⁶ Zakládali ve svých nových působištích dětské pěvecké sbory, které se podíleli na kulturních akcích obcí a hudebních akademiích.

V roce 1946 se *Žákovský sbor dívčí měšťanské školy* v Hlučíně předvedl nastudováním opery Jaroslava Křičky *Ogaři* pod taktovkou učitele Adamce.⁶⁷ Příležitostně byly také na národních školách pod vedením učitelů sestaveny krátkodobě fungující pěvecké sbory. Z významnějších učitelů připomeňme Josefa Kšicu, Jaroslava Žáka a Rudolfa Malohlavu a jejich dětské pěvecké sbory v Kravařích,⁶⁸ hudebně-dramatický

⁶⁵ KOCUREK, A. *Dějiny farnosti Kobeřice*. Kobeřice: Římskokatolický farní úřad, 1996. ISBN: (neuvedeno), s. 105-106.

⁶⁶ Kronika obce Kravaře 1945, strojopis, s. 2. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.

⁶⁷ Kronika města Hlučín, 1946, strojopis, s. 20. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁶⁸ Kronika obce Kravaře 1953, strojopis, s. 88. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.

kroužek *Skumafor* v Kravařích, inspirovaný činností pražského *Semaforu*⁶⁹ a další. V průběhu následujících třech desetiletí však se vznikem hudebních škol a jejich poboček, sborové zpívání na základních školách až do roku 1989 postupně téměř vymizelo.

Zcela odlišná situace však nastala v padesátých letech v oblasti uměleckého hudebního školství. Jak bylo zmíněno, již v předválečné době byl na Hlučínsku značný zájem o hudební vzdělávání dětí. Zpočátku se výuka na hudební nástroje odvíjela zejména prostřednictvím soukromých učitelů. S poválečným odsunem obyvatel hlásících se k německé národnosti zůstala zejména ve městech Opavě a Hlučíně značná spousta hudebních nástrojů. Noví čeští obyvatelé, přicházející z vnitrozemí do příhraničních oblastí za novým životem, nacházeli vybavené městských byty a v nich hudební nástroje, které považovali za nepotřebné. Podle výpovědi pamětníků se v ulicích města Opavy doslova „povalovalo“ velké množství vídeňských klavírů, které si mnoho rodin z Hlučínska vozilo domů.⁷⁰ Zde je původ obrovského zájmu zejména o hru na klavír. Některé hudební nástroje pak byly se vznikem hudebních škol zkonfiskovány.⁷¹

V hlučínském regionu působily dvě hudební školy. Průkopnickou práci v této oblasti provedla hudební škola v Hlučíně. Již od roku 1948 se školní rada obce Hlučina snažila o otevření hudební školy. Chyběly však prostředky, nebyla k dispozici vhodná budova ani kvalifikovaní učitelé. Z těchto důvodů započala výuka až v září roku 1952. První ředitelkou se stala Dagmar Skácelová, dále ve škole vyučovali tři učitelé klavíru a jeden učitel houslí. Během prvních pěti let se počet žáků rozrostl ze sto jedenácti na dvě stě dvacet. Od samotného vzniku hlučínské hudební školy usiloval Místní národní výbor v Kravařích o otevření pobočky z důvodu velkého zájmu o hudební studium na Kravařsku a zároveň špatné dostupnosti města Hlučina. Po opakovaných urgencích bylo žádosti vyhověno, a tak v září roku 1955 otevřela hudební škola svou první pobočku, ve které počet žáků naplnil dva pedagogické úvazky, přičemž v kravařské Osvětové besedě se v hudebních kurzech věnovalo hře na nástroj, zejména klavíru, dalších čtyřicet devět dětí!⁷²

Po vydání nového školského zákona č. 186 Sb. z roku 1960 se Hudební školy přejmenovaly na Lidové školy umění. V hlučínské škole a v její pobočce se vyučovalo

⁶⁹ Kronika obce Kravaře 1948, strojopis, s. 63. Uloženo v Kulturním středisku Zámek Kravaře.

Kronika města Kravaře 1973, strojopis, s. 114. Uloženo v Kulturním středisku Zámek Kravaře.

⁷⁰ Z výpovědi pamětníků Uršuly Heizikové, Anny Halfarové, Marie Zajíčkové z Bolatic a Kobeřic.

⁷¹ HOŇKOVÁ, J. *Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, bakalářská práce, s. 19.

⁷² Tamtéž, s. 21.

v hudebním, výtvarném, tanečním i literárně-dramatickém oddělení pod vedením ředitele Stanislava Havlíka. Do konce roku 1989 se rozšířila a ustálila výuka v pobočkách Bolaticích, Dolním Benešově, Hati, Chuchelné, Kobeřicích, Kravařích, Strahovicích, Štěpánkovicích, Šilheřovicích a Píšti.

Hlučínská Lidová škola umění se podílela na kulturním životě města Hlučína a obcí, v nichž fungovaly pobočky. Nejen žáci školy, ale i učitelé vytvořily soubory a orchestry, které pracovaly a koncertovaly velice úspěšně. *Komorní orchestr učitelů LŠU*, později přejmenovaný na *Komorní orchestr Vejvanovský*, dětský pěvecký sbor, dále velký smíšený pěvecký sbor, který nastudoval rozsáhlé koncertní projekty s hostujícími profesionálními sólisty a *Komorním orchestrem Vejvanovský*, školní dechová hudba pod vedením Jaroslava Staňka, v bolatické pobočce působil dechový soubor *Dolce vita*, v Kravařích, Kobeřicích a Dolním Benešově dětské pěvecké sbory.⁷³

Druhou školou poskytující hudební umělecké vzdělávání v hlučínském regionu byla Hudební škola v Petřkovicích, zřízená jako detašovaná třída Hudební školy Ostrava-Hrušov v září roku 1953. Po šesti letech se osamostatnila a v roce 1961 (již Lidová škola umění v Petřkovicích) nastoupil do jejího vedení Antonín Skácel, který stál v roce 1952 u zrodu hlučínské Hudební školy a do svého nástupu v Petřkovicích zároveň pracoval v pobočce Kravaře. Petřkovická škola zaznamenala v roce 1976 administrativní změnu, když se obec Petřkovice stala ostravským městským obvodem. Od roku 1983 sídlí v budově na Hlučínské ulici, v níž má zároveň možnost využití vlastních prostor ke koncertním účelům. Do roku 1989 navštěvovalo školu 183 žáků, tradičně především v předmětech hra na klavír, housle, akordeon, klarinet a zobcovou flétnu.⁷⁴

3.2.2 Folklorní aktivity

Hudební život Hlučínska, postiženého komplikovanou národnostní otázkou první poloviny 20. století, se bezprostředně po válce upnul prvotně k folkloru jako záruce, jistotě a smysluplnosti hledání vlastních kořenů, na kterých se dá vystavět nový kulturní život. V této době se folklor jevil také jako politicky imunní nadčasová záležitost, jejíž provozování nebylo nebezpečné a ohrožující.

⁷³ HAVLÍK, S. Pár vzpomínek, Mgr. Stanislav Havlík, ředitel školy 1979 – 99. In: *Almanach Základní umělecké školy v Hlučíně 1952 – 2002*. Hlučín: LŠU v Hlučíně 2002, s. 6-7.

⁷⁴ CHYLA, A., 2009. Z historie školy. *Vzdělávací nabídka* [online]. Základní umělecká škola Ostrava-Petřkovice [citováno 5. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.zuspetrkovice.cz/>.

První oslavy, události a státní svátky byly doplněné folklorními vystoupeními. Na konci čtyřicátých let se mnoho hlučinských žen a dívek ještě běžně odívalo do lidového kroje. Při návštěvě zahraničních novinářů ze Spojených států amerických, Anglie, Norska, Srbska aj. byla jistě strhující podívaná na přehlídku slezských tanců v Hlučíně 12. října 1945, kdy „nebylo lze rozeznati tanečnický od přihlížejících, oděných ve svátečních krojích...“⁷⁵ Než se do začátku padesátých let zformovaly povinné státní svátky, konaly se často oslavy doprovázené přehlídkami alegorických vozů, plné zpěvů, tanců a hlučinských tradic. V prosinci roku 1947 se konala první regionální národopisná beseda, které se zúčastnili zejména mladí lidé, působící ve folklorních souborech osvětových besed Lhotky, Ludgeřovic, Hati, Štěpánkovic, Kravař, Bolatic a Borové. Každý z těchto souborů provedl program, po kterém proběhla diskuse k tématům nastudovaných ukázek: *Honění krále* ve Lhotce, *Hlučinská svatba*, hlučinské písně, ukázky nářečí horníků z Hatě a Ludgeřovic.⁷⁶ Za půl roku na Majálesových oslavách provedl Svaz české mládeže *Hlučinskou besedu*.⁷⁷ Také studenti hlučinského gymnázia se v roce 1949 předvedli v komponovaném programu *Hlučinsko ve zpěvu a tanci*.⁷⁸ Na vesnicích se konaly pravidelné zkoušky národopisných souborů, které své programy patřičně konzultovaly s pamětníky předválečné doby.⁷⁹

Do této „zlaté éry“ hlučinského folkloru vstoupili pracovníci dnešního brněnského Ústavu pro etnografii a folkloristiku Vladimír Scheufler, Antonín Satke, dále Zdeňka Váchová, Hana Podešvová ad. ze Slezského studijního ústavu v Opavě, aby provedly průzkumy lidové slovesnosti, písní, tanců, krojů a tradic regionu. Marta Šrámková ve svém sborníkovém příspěvku uvádí závěry: „...akce přinesla materiál z větší části neznámý a dokázala, že v blízkosti velkých měst, která neuchovávají starší formy lidové kultury, lze nalézt mnoho nového a cenného.“ Dále „... (průzkumy) ukazují jaké bohatství jazyka a umění, které si uchovaly... dnešní generace po předcích.“⁸⁰

Počínající úpadek hlučinského folkloru konce padesátých a šedesátých let je však zaznamenán již v hlučinské kronice z roku 1950, v níž se uvádí „zapomínání starých

⁷⁵ Kronika města Hlučín 1945, strojopis, s. 120. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁷⁶ Kronika města Hlučín 1947, strojopis, s. 138. Uloženo tamtéž.

⁷⁷ Kronika města Hlučín 1948, strojopis, s. 144. Uloženo tamtéž.

⁷⁸ Kronika města Hlučín 1949, strojopis, s. 160. Uloženo tamtéž.

⁷⁹ Ze vzpomínek bývalé členky folklorního souboru v Kobeřicích.

⁸⁰ ŠRÁMKOVÁ, M. Bohatství a životnost lidové slovesnosti na Hlučínsku. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko Zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Kulturní a vzdělávací společnost Hlučinsko, 1999, s. 55-56. ISBN: 80-902526-4-8.

zvyků“ ve městě Hlučíně, dále „staré malebné kroje se již nenosí a městskému museu⁸¹ se dosud nepodařilo získati takový původní národní kroj do svých sbírek.“⁸² V průběhu padesátých let jsou sice součástí ideologických oslav krojované průvody a vystoupení několika folklorních skupin jako např. folklorní soubor pracovníků kravařského Závodu Stanislava Kostky Neumana, bolatické Juty,⁸³ dolnobenešovské Sigmy armatury, ale nelze říci, že tyto soubory, vyjma kravařského, můžeme považovat za skutečné nositele hlučínského folkloru. Podobná situace postihla také lhotecké *Honění krále*, kronika obce Lhotka se zmiňuje o této staré tradici v roce 1962 „...nebylo zájmu u mládeže, ani u dospělých“, v roce 1968 proběhla ještě jednou a naposledy, aby byla až v roce 1993 znovu obnovena.⁸⁴

Sedmdesátá a osmdesátá léta znamenala lehké oživení. Vznikaly opět nové soubory ve školách i pod záštitami osvětových besed. Etnografické průzkumy Slezského studijního ústavu a Matice opavské na konci šedesátých let ukázaly žalostný stav hlučínského folkloru. Osvětové besedy i kulturní střediska vybízely jednotlivce a učitele k folkloristické činnosti. Ojedinele vyšly tiskem drobné folkloristické práce, nebo malé zpěvníčky lidových písniček.⁸⁵ Skutečný hlučínský folklor byl však zapomínán. Díky médiím a ztrátě regionálního povědomí nepřipadal mládeži místní folklor dost atraktivní. Dalšími problémy byla imigrace obyvatel, která přinášela nové cizí vlivy, příchozí učitelé z měst neznalí místního národopisu a zejména propagátoři kulturních akcí, pro něž byla prioritní spíše ideologická stránka. Skuteční pamětníci ryzího hlučínského folkloru, narození před rokem 1900 umírali a nebylo nikoho, kdo by napravil škody napáchané touto dobou.

K folklorním souborům, které dokázaly navázat na tradice předcházejících epoch, patří *Bejatka*. Když v sedmdesátých letech folklorista Antonín Satke sbíral nové materiály k lidové slovesnosti Slezska, navštívil dceru Ludmily Hořké, jako pamětníci vyprávění své matky o lidových tradicích, pohádkách i jako znalkyni hlučínských písní. Vybídl ji k založení souboru, který by uchovával původní hlučínský folklor. Pojmenování souboru je

⁸¹ Městské muzeum v Hlučíně založené v roce 1948, v roce 1954 změněno na Okresní muzeum, v roce 1962 činnost přerušena z důvodu přesunutí sbírek do Slezského zemského muzea v Opavě.

⁸² Kronika města Hlučín 1950, strojopis, s. 185. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁸³ Juta, dnes Lanex a.s. v Bolaticích.

⁸⁴ HANZELKA, P. 2011. Historie lidové slavnosti Honění krále. *O Lhotce* [online]. Úřad městského obvodu Lhotka [citováno 4. 3. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.lhotka.ostrava.cz/cs/o-lhotce/zajimavosti>.

⁸⁵ PLAČKOVÁ, M., ŠEVČÍK, E. *Kobeřice*. K pokrokovým tradicím a socialistické současnosti obce. Opava: Místní národní výbor v Kobeřicích, 1983, 43 s.

STUHLÝ, V. *Vonička z Kobeřic*. Sborník písní a veršů. Opava: Místní národní výbor v Kobeřicích, Okresní kulturní středisko v Opavě, 1988, (nestránkováno).

inspirováno literárním dílem Hořké *Bejatka*. V průběhu let se soubor přestěhoval do Štítiny, kde má dodnes své zázemí.

Od roku 1969 působil v Bolaticích při Základní škole soubor *Borovanka* pod vedením Růženy Šimečkové. Na koncepci tematických programů spolupracovalo několik pamětníků, mezi něž patřila také Marie Burianová, lidová vypravěčka, jejíž folkloristický odkaz tkví doslova v „ochraňování“ lidových tradic Hlučínska.⁸⁶ *Borovanka* se po dobu své dvacetileté působnosti úspěšně účastnila Národních přehlídek mládežnických folkloristických souborů a mnoha obecních i jiných akcí.

Další větší soubory působily ve Štěpánkovicích (dnešní *Srubek*), Šilheřovicích, Bohuslavicích (dnes *Vlašanky*), v Hati, Šilheřovicích, v Kravařích při mateřské škole soubor nejmladších Hlučičáků *Modráček*. Po roce 1989 se některé soubory rozpadly, některé po krátkém čase svou činnost opět obnovily pod novými názvy, nebo z tradic souborů této epochy se zformovaly nové.

3.2.3 Hudební spolkové aktivity

Hudební angažovanost ve spolcích je spojena především s prací v osvětových besedách. Tyto instituce se zaměřovaly na organizaci kulturních akcí, vyvíjely také vlastní uměleckou činnost v tzv. uměleckých kurzech (kroužcích) a zájmových uměleckých souborech lidové umělecké tvořivosti. V roce 1971 vznikla v Hlučíně a Kravařích Městská kulturní střediska, do nichž se činnost osvětových besed centralizovala.

K nejfrekventovanějším spolkům patřily v mnoha obcích zakládané pěvecké soubory. Mezi nejznámější patřil pěvecko-hudební spolek *Vlastimil*, který ihned po ukončení války obnovil svou tradici a po dobu své existence nastudoval nesčetný počet sborových skladeb. Do jeho stabilního repertoáru patřily Smetanovy sbory, spolu s pěveckým sborem *Křížkovský* nastudoval *Vlastimil* sborové dílo opavského rodáka Václava Kálíka, dále se věnoval skladbám staré hudby a také národní písni, které patřily do jeho repertoáru již v předválečné době. Významná byla také spolupráce s *Pěveckým sdružením moravských učitelů*, *Pěveckým sdružením slezských učitelek*, a orchestrem opavského divadla. V domácím prostředí byl často angažován při „různých vzpomínkových výročích a oslavách. Vyplnil často většinu programu a přispěl tak valnou

⁸⁶ V rodném domě Marie Burianové, nedotčeném modernizací bydlení 20. století, zřídila obec Bolatice v roce 2002 Skanzen lidových tradic a řemesel.

měrou ke zdaru podniku.“⁸⁷ Jedno z posledních vystoupení proběhlo v Opavě, komponovaný *Večer národních písní* v roce 1950.

Dobrá úroveň tohoto sboru podpořila snahu po umělecké kvalitě kravařského *Komorního vokálního souboru Ars melodica* pod vedením Františka Peterky. Tento soubor vznikl v roce 1971 a zanikl listopadovými událostmi roku 1989. Zprvu se soustředoval na vokální skladby staré hudby (gregoriánského chorálu, ars antiquy, ars novy a renesanční tvorby), postupem času se však repertoár rozšiřoval až k hudbě 20. století. Sbor se úspěšně účastnil mnoha festivalů. Každoročního *Festivalu pěveckých sborů* v Opavě, *Janáčkova hudebního Lašska*, zpíval na závěrečném koncertu k *Roku české hudby* 1984 v opavském Slezském divadle Zdeňka Nejedlého, býval hosty jiných pěveckých sdružení v celém tehdejší Severomoravském kraji, hostoval v Polsku a mimo to velmi často pod patronátem Městské osvětové besedy hostil jiné významné sbory v Kravařích, nebo i sólisty, s nimiž se podílel na společných koncertech. Na začátku osmdesátých let měl soubor až šedesát členů, a proto také pozměnil svůj název na pouhé *Ars melodica*.

Vedle těchto dvou souborů zaujímal v pěveckém sborovém životě Hlučínska své místo také *Mužský pěvecký sbor* z Kravař, *Mužský pěvecký sbor* z Hlučina pod taktovkou Dr. Zavadila, který navázal na tradici pěvecko-hudebního spolku *Vlastimil*. Dále smíšené pěvecké sbory z dolního Benešova, Ludgeřovic a Petřkovic.

Prakticky na všech kúrech hlučínských kostelů působily větší či menší sbory. Na konci sedmdesátých a počátku osmdesátých let již široké hudební umělecké vzdělávání přinášelo své výsledky právě v této chrámové oblasti. Umělecká úroveň hudebních produkcí během mší začala mít vzrůstající tendence, díky nastupující generaci absolventů hudebních škol a také díky chrámovým aktivitám pedagogů Lidové školy umění v Hlučíně a jejich poboček.⁸⁸

Velkou tradici na Hlučínsku tvoří oblast dechové hudby. Mnohé obecní kapely generačně navázaly na své prvorepublikové předchůdce a pod patronátem osvětových besed úspěšně pokračovaly v jejich činnosti. V některých obcích souběžně pracovalo několik takovýchto orchestrů. V Kravařích dechová hudba Josefa Czerného *Kravařak*, *Dechovka Jindřicha Czerného*,⁸⁹ v Hlučíně *Plechová kapela pana Slaného*, *Dechová hudba pana Tvrdého*, velký dechový soubor a malý dechový soubor *Švitorka*,

⁸⁷ Kronika města Hlučín 1948, strojopis, s. 104. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁸⁸ KOCUREK, A. *Dějiny farnosti Kobeřice*. Kobeřice: Římskokatolický farní úřad, 1996. ISBN: (neuvedeno), s. 106.

⁸⁹ Kronika města Kravaře 1947-1989, strojopis. Uloženo v Kulturním středisku Zámek Kravaře.

v Darkovicích dechové soubory Zdeňka Pipreka a Antonína Weisse.⁹⁰ V Kobeřicích na tradice dechového souboru Johanna Uwary navázala mladší generace rodu Uwarů, dále dechovky Viléma Stuchlíka, Josefa Kubného, Richarda Halfara a zejména *Kobeřanka* Leo Drastíka – dirigenta a hudebního skladatele.⁹¹

Nejvýznamnější pozici mezi dechovými soubory a orchestry zaujal již od svého vzniku *Dechový orchestr* Theodora Šoltyse v Bolaticích. Při svém vzniku v roce 1975 měl pouhých jedenáct členů, za osm let pod vedením Gerharda Lokaje z Kozmic vzrostl počet hráčů na čtyřicet pět. Když i tento dirigent zemřel, jeho místo převzal klarinetista Richard Novák, který tento orchestr řídí dodnes. V roce 1986 přešel soubor pod patronát Revoluční odborové rady Sigmy Dolní Benešov a změnil tak místo své působnosti i název na *Mládežnický dechový orchestr Dolního Benešova*. Svou kvalitou a angažovaností v prostředí dechových hudeb patřil již před rokem 1989 k nejlepším hudbám kraje, aby se pak v následující etapě zařadil ke špičkovým mládežnickým dechovým orchestrům v celorepublikovém měřítku.⁹²

Komorní hudbě pod vedením osvětových besed se příliš nedařilo. Po jistou dobu hrál v Hlučíně *Orchestr smyčcové hudby*, v Kravařích *Komorní kvarteto* a ve dvou sezónách od roku 1972 ještě *Musica lyrika*, která měla vysokou uměleckou kvalitu. Jednalo se o netradiční hudební trio kravařských rodaček, absolventek brněnské Janáčkovy akademie múzických umění (v sestavě housle, příčná flétna a klavír).

Od roku 1955 byly v tehdejších Domech pionýrů a mládeže v Hlučíně i Kravařích otevřeny tzv. hudební kurzy, v nichž probíhala výuka hry na hudební nástroje pro děti i dospělé. Vyučovalo se těm nástrojům, o které byl právě zájem. „Především klavír, housle a harmonika,⁹³ později zobcová flétna a kytara.“⁹⁴

Koncertní činnost v Hlučíně zajišťovala osvětová beseda, po svém zániku v roce 1971 Městské kulturní středisko ve spolupráci s Lidovou školou umění. Ačkoliv Hlučín navštívily různé významné osobnosti artificiální hudby, zdaleka koncertní aktivity nedosáhly takové četnosti a obliby jako tomu bylo v Kravařích. V Kravařské osvětové

⁹⁰ Kronika města Hlučín 1945-1989, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

⁹¹ KOCUREK, A. *Dějiny farnosti Kobeřice*. Kobeřice: Římskokatolický farní úřad, 1996, s. 106. ISBN: (neuvedeno).

⁹² Členové orchestru. 2010. Významné výročí městského orchestru mladých v Dolním Benešově. *Dolnobenešovský zpravodaj* 2/2010, březen-duben [online]. Městský úřad Dolní Benešov [citováno 11. února 2012]. Dostupný z WWW: http://www.dolnibenesov.cz/sekce-kultura/files/db-zpravodaj-03-04_10.pdf

⁹³ Myšleno akordeon.

⁹⁴ BINAR, A., JIRÁSEK, Z.: *Kravaře v letech 1945-1989*. Kravaře: Město Kravaře, 2009, s. 126. ISBN: 978-80-86714-08-0.

besedě, později v kulturním středisku, byl velmi aktivní Kruh přátel vážné hudby. Organizoval každý měsíc nejen koncerty klasické hudby, ale dále ještě osvětové hudební přednášky. Podle dochovaných fotografií i zápisů v kronice tohoto spolku byly jeho akce oblíbenou kulturní záležitostí širokého okolí a trvaly až do roku 1989. Mezi první umělce, kteří v Kravařích pod záštitou tohoto sdružení koncertovali, patřil kravařský rodák Ivo Židek. Při svých návratech do koncertního sálu zámku, jenž měl Kruh pro svou činnost k dispozici, zval své kolegy z Národního divadla: např. Libuši Domanínskou, Libuši Márovou, Marii Gláznovou, Eduarda Hakena, Jaroslava Horáčka (rodáka z nedalekého Děhylova), Gabrielu Beňáčkovou, klavíristy Otu Čermáka a Františka Smetanu, violoncelistu Františka Raucha a mnohé jiné.⁹⁵ Vedle těchto významných interpretů pražských byli častými hosty *Kubínovo kvarteto*, Josef Páleníček, Zdeněk Mlčák, členové ostravské a opavské divadelní scény, sbory *Křížkovský*, *Ars melodica*, *Pěvecký sbor moravských učitelů*, japonská houslistka Yoko Kimura a mnoho dalších, kteří se zapsali v pečlivě vedené kronice.⁹⁶

Své místo v hudebním životě Hlučínska má od sedmdesátých let také populární hudba. V kulturních domech obcí byly časté koncerty zpěváků a skupin, zejména umělců ostravského regionu Marie Rottrové, Věry Špinarové, Heidi Janků, dále Petry Černocké, Hany Zagorové, skupin *Flamingo* a *Plavci*, *Bukanyři* (folk), oblíbeným žánrem kultury vesnických zábav se stal rock a metal. V průběhu osmdesátých let nastává na Hlučínsku trend zakládání souborů populární hudby. V osvětových besedách spadaly pod uměleckou lidovou tvořivost a ne vždy dosahovaly patřičné umělecké úrovně. Z mnohých uveďme alespoň *Hazard*, *Akcent*, *Rytmus*, *Systém*, *Beatový soubor Petra Tietze*, *D - Rock (Dělnický rok)* a mnoho dalších. Hudební produkce těchto kapel se omezovala většinou na prostory obecních kulturních domů, hrávaly na plesech, v letní sezóně koncertovaly na venkovských zábavách. Spolupodíleli se na vytvoření nové hudební hlučínské kultury mládeže do konce osmdesátých let, kdy většina těchto kapel zanikla.⁹⁷

⁹⁵ HOŇKOVÁ, J. *Základní umělecká škola Ivo Židka Kravaře*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2010, bakalářská práce, s. 14.

⁹⁶ Kronika Kruh přátel vážné hudby v Kravařích, rukopis, (nestránkováno). Uloženo v Kulturním středisku Zámek Kravaře.

⁹⁷ BINAR, A., JIRÁSEK, Z.: *Kravaře v letech 1945 – 1989*. Kravaře: Město Kravaře, 2009, s. 225. ISBN: 978-80-86714-08-0, ISBN: 978-80-86714-08-0.

3.3 Období 1990 do současnosti

Společenská změna po listopadové revoluci roku 1989 přinesla Hlučínsku možnost svobodně hovořit o problémové minulosti regionu minulých epoch. Po čtyřiceti letech, kdy byli obyvatelé vystaveni výsměchu a ústrkům ze strany úřadů i okolních regionů, bez ohledu na znalosti historických okolností, majících za následek perzekuci a šikanu, byl globální následek ztráta zájmu obyvatel o vlastní regionalitu. Otevření tabuizované problematiky tzv. „hlučínské otázky“, vedlo k vymizení pocitu viny a méněcennosti.

Díky některým výrazným osobnostem Hlučínska (Herberta Pawery a Františka Solicha z Bolatic, Ericha Ševčíka, Miroslava Tošera, Petra Rygela, Verneru Václavíka, Emanuela Jarkuliše z Kravař, Josefa Závadského z Dolního Benešova) vznikla v říjnu 1991 Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, která byla ustavena jako součást organizace Sdružení obcí a měst Hlučínska.

„Cílem této nadace je podporovat regionální kulturu a vědu v oblasti Hlučínska s přihlédnutím na historické vazby k ostatnímu Slezsku.“⁹⁸ Ve spolupráci s Kulturním střediskem Zámek Kravaře, Hlučínským muzeem, které obnovilo svou činnost v roce 2005 a dále s kulturními domy zejména v Hlučíně, Bolaticích a Dolním Benešově, došlo k explozivnímu nárůstu kulturních aktivit a silnému vzednutí regionálního povědomí. Do dnešních dnů již vyšla celá řada publikací vztahujících se k etnografii, umění, přírodě a zvláště k historii regionu, zároveň jsou pořádány konference a vydávány pravidelné sborníky, obecní a městské zpravodaje i noviny. Rozličná hudební tělesa včetně folklorních souborů vydávají pod Slezskou kulturní a vzdělávací nadací Hlučínsko hudební nosiče.

S tímto regionalizujícím trendem pochopitelně nastává velký rozmach folklorních aktivit. Došlo k oživení tradic prezentovaných na městských a obecních oslavách, zakládání nových souborů, ale i individuálním folklorním aktivitám a vzniku nových festivalových tradic. Významné místo má *Festival kultury Hlučínska*, na němž se prezentuje tradiční řemeslná i hudební kultura, regionální soubory a orchestry, dále *Hudební jaro na Hlučínsku* – mezinárodní festival mládežnické dechové hudby v Dolním Benešově. V oblasti artificiální hudby jsou to vybrané koncerty *Janáčkova máje*

⁹⁸ ŠEVČÍK, E. Několik slov o Slezské kulturní a vzdělávací nadaci Hlučínsko. In: *Hlučínsko v proměnách času*. Sborník příspěvků z konference k 75. Výročí připojení Hlučínska k ČR. Hlučín: Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1995, s. 73-74. ISBN: (neuvedeno).

v prostorách hlučínského kostela sv. Jana Křtitele a Koncertní síně Červený kostel, v kravařském kostele sv. Bartoloměje a rytířském sále zámku, v bolatickém kostele sv. Stanislava i kulturním domě, v Hornickém muzeu v Petřkovicích. Obdobně je tomu také s koncerty *Svatováclavského hudebního festivalu*. Od roku 2008 se koná mezinárodní flétnový festival *In Bona Fidae*. Dnes se však na Hlučínsku nesetkáváme s hudebními aktivitami spolků sportovních. Vymizely pěvecké sbory Sokola a průmyslových podniků, výjimku tvoří snad jen svazy německé, které se ještě v posledním záchvěvu pokusily navázat na německé tradice.

Velmi se však daří hudebněvýchovným aktivitám na základních školách i centrech volného času a zejména v uměleckém vzdělávání, dokládány častým veřejným vystupováním na koncertech žáků i učitelů. Ke kvantitativnímu nárůstu došlo v oblasti chrámových sborů a schol, stejně tak dechových orchestrů, které na Hlučínsku měli vždy silnou muzikantskou základnu. Kladení důrazu na kulturnost a kultivovanost kraje lze spatřit ve stoupající kvalitě znovuoobnovených již tradičních adventních, vánočních, novoročních a jiných koncertech v průběhu roku a širokou angažovanost obyvatel na kulturních aktivitách.

3.3.1 Hudebněvýchovné aktivity

Změny roku 1989 nezasáhly školství tak, jako ostatní sektory. Zásadní však podle nového školského zákona a jeho následných novelizací v dalších letech bylo získání právních subjektivit škol, jimž se otevřely nové možnosti v hudebním vzdělávání: bohatý výběr studijní materiální základny, změna koncepce pojetí výuky hudebních výchovy a vzdělávacího hudebněvýchovného procesu, možnost navýšení hodinové dotace, zájmová činnost v hudebních kroužcích i mimoškolní hudební aktivity.⁹⁹

Na mnohých školách byly, opět z aktivit učitelů, zakládány pěvecké sbory s širokou možností koncertních produkcí nejen v prostředí škol samotných, ale také na obecních akcích, neboť zřizovateli škol se staly právě obce a města. Častá jsou pěvecká a komorní vystoupení na vítání občánků, výročních obecních zasedáních obcí, měst i jiných organizací a spolků, pracujících pod jejich patronáty, obecních oslavách, akademiích a dalších příležitostných akcích.

⁹⁹ KUSÁK, J., MAZUREK, J., NEUWIRTHOVÁ, A., STEINMETZ, K., ZEDNÍČKOVÁ, Š. *Ostravský hudební život po roce 1945*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2008, s. 99. ISBN: 978-80-7368-575-1.

Na půdách základních škol pracují tyto sbory: *Fialenka* v Kravařích, *Bosanova* v Kobeřicích, *Sedmíhlásek* v Bolaticích, *Štěpánek* ve Štěpánkovicích, v Hlučíně *Sluníčko* a *Tyršováci*, dále pěvecké sbory ze základních škol v Bohuslavicích, Chuchelné, Ludgeřovic, Sudic a Gymnázia Josefa Kainara v Hlučíně. *Bosanova*, *Sluníčko* a *Tyršováci* nahrály již také své hudební nosiče.

Obnovila se tradice školních akademií, kde se hudba stala podstatnou složkou, v kravařské a dolnobenešovské základní škole se pořádají specializované hudební akademie. Při školách také pracují hudební kroužky, v nichž se děti učí výuce hry na hudební nástroj, nejčastěji flétně, kytaru, klavír či keyboardu.

V Hlučíně a Kravařích provozovaly hudebněvýchovnou činnost také Domy pionýrů a mládeže, které se v roce 1989 transformovaly na Domy dětí a mládeže a dále kravařský Dům v roce 2005 ještě na Centrum volného času. V průběhu devadesátých let byla jejich činnost pro nezáměr omezena, ale v posledních několika letech se nabídka zájmových kroužků změnila a opět vzbudila u veřejnosti pozornost. V hudební oblasti jde o výuku hry na kytaru a flétnu, v Kravařích ještě tradičně o hru na klavír. Dalo by se říci, že tyto instituce v místech svých působností konkurují výuce uměleckých škol, protože však výuka v nich neprobíhá pod vedením erudovaných pedagogů, zdaleka nedosahuje kvalit jako v uměleckých školách.

Po novelizaci školského zákona v roce 1989 byl Lidovým školám umění vrácen status škol a došlo k jejich přejmenování na Základní umělecké školy. Tyto školy získaly právní subjektivitu a s ní větší pravomoci. V obou v regionu působících školách, hlučínské i petřkovické, došlo ke zvýšení počtu žáků.¹⁰⁰

Hlučínská Základní umělecká škola vyučovala v hudebním, výtvarném, tanečním i literárně-dramatickém oboru, přičemž se její působnost vztahovala také na Kravaře, Štěpánkovice, Kobeřice, Bolatice, Strahovice, Dolní Benešov, Hať a Šilheřovice. Ve školním roce 2000/2001 se v ní vzdělávalo přes tři sta žáků, z toho až čtvrtina jen v kravařské pobočce. Když vedení města Kravaře projevilo v roce 2002 zájem o samostatnou hudební školu, došlo k rozdělení. Kravařská pobočka se ke dni 1. 1. 2003 osamostatnila a zřizovatelem se stalo město Kravaře. Pod svůj patronát si vzala pobočky Kobeřice, Štěpánkovice, Bolatice a Strahovice, jejichž výuka je provozovaná v budovách

¹⁰⁰ HOŇKOVÁ, J. *Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, bakalářská práce, s. 32.

základních škol. Hlučínská škola si ponechala pobočku Hať a Šilheřovice.¹⁰¹ Základní umělecká škola v Petřkovicích rozšířila svou nabídku také na výtvarný a taneční obor a její působnost zasahuje do obcí Ludgeřovice a Markvartovice, v nichž zřídila v budovách základních škol své pobočky.

Z důvodu velké publicity hudebního vzdělávání na Hlučínsku je o umělecké školy značný zájem. Z hlediska počtu dětí a dostupnosti se existence četných poboček ukázala jako vzájemně výhodná kooperace obcí, uměleckých a základních škol. K pravidelným účastem na soutěžích, koncertům žáků, pedagogů i souborů, které mají v těchto školách již z dřívějších dob své tradice, přibýlo koncertování v polských a německých družebních obcích zřizovatelů škol a na festivalu *Slezsko – země mnoha kultur*. V Hlučíně v devadesátých letech vznikl soubor *Voce Nuova* spolupracující s *Komorním orchestrem Vejvanovský* i *Janáčkovou filharmonií Ostrava* a v kravařské pobočce Kobeřice byl nově založen dětský pěvecký sbor *Kopretinky*, jehož hlavním smyslem je podchycení malých hudebně nadaných dětí již v předškolním věku.

Všechny tři školy vyvíjejí aktivity propojené s kulturním životem měst, ve kterých sídlí. Již pravidelně vystupují dva kravařské pěvecké sbory na vánočních a velikonočních *Výstavách na zámku*, kde se také v reprezentativním prostředí rytířského sálu odehrávají koncerty školy i jejich hostů. Žáci a pedagogové v Hlučíně měli k dispozici pro účely svých koncertů obřadní síň Městského úřadu a v současnosti také Galerii Červený kostel.¹⁰²

K posledním zásadním administrativním změnám došlo v roce 2005, kdy se Základní umělecká škola Kravaře přejmenovala na Základní uměleckou školu Ivo Žídka Kravaře propůjčením čestného názvu Ministerstvem školství. Základní umělecká škola Hlučín o dva roky později tímto způsobem změnila svůj název na Základní uměleckou školu Pavla Josefa Vejvanovského Hlučín.

3.3.2 Folklorní aktivity

Polistopadová éra znamená pro hlučínský folklor nový začátek. Veškeré aktivity spojené s národopisem se staly podstatnou součástí městských, ale zejména obecních oslav a státních svátků. Zvyky a tradice „jsou projevem sepětí obyvatel s historií, s lidovou

¹⁰¹ HOŇKOVÁ, J. *Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, bakalářská práce, s. 32.

¹⁰² Galerie Červený kostel – bývalý evangelický kostel.

kulturou i s národnostním cítěním a v neposlední řadě i s usilovnou snahou uchovat toto kulturní dědictví dnešku i budoucím generacím.¹⁰³

Folklorních aktivit se účastní obyvatelé široké generační škály, společenských pozic a příslušnosti k různým organizacím. Typickým příkladem se staly obnovené oslavy masopustu, pochování basy, velikonočních a vánočních oslav, dožínek, stavění a kácení Máje, karmašů, odpustů, jichž se účastní celé obce formou tradičního úklidu¹⁰⁴ a zdobením ulic, ukázek lidových řemesel, nabídkou potravinových produktů z domácnosti, zapůjčováním dochovaných zemědělských a řemeslných nástrojů atd. Ačkoliv uběhlo již přes dvacet let od znovuoobnovení těchto tradic, účastní se jich stále nebývalé množství občanů i hostů. Vyjma kravařského odpustu si zachovaly milý a poetický nekomerční charakter. Jsou velkolepou oslavou obnoveného sepjetí hlučínských obyvatel se svými kořeny.

Z folkloristických snah v průběhu několika let vykryštovala některá hlučínská centra folkloru. V Bolaticích došlo v roce 2002 k otevření Skanzenu lidových tradic a řemesel v původním selském statku z 19. století, do nějž se přesunula většina folklorních akcí obce. Prostřednictvím kulturních programů k hlučínským tradicím se prezentuje také písňová oblast. Lze zde vypořádat první pokusy tematického třídění hlučínských lidových písní po úpadku v sedmdesátých a osmdesátých letech. Ne všechny účinkující soubory a jednotlivci však chápou důležitost autenticity hlučínského folkloru vedle projevů cizích vlivů. Bohužel, dosud stále chybí ucelená, odborná a dostupná publikace, ze které by mohly tyto soubory čerpat, neboť skuteční pamětníci již vymřeli.

Od roku 1993 se díky starostovi obce ve Lhotce u Ostravy obnovila červnová tradice *Honění krále*, která je spojena s osobností Heleny Svačkové. Ta patřila již v předválečné době k hlavním propagátorům udržování této tradice a pod jejím zkušeným vedením byla také nacvičována *Slezská beseda*. Další tradicí se stal festival folklorních souborů *Kolaja* v obci Hať. Když v roce 1995 proběhl první ročník, zúčastnily se ho pouze čtyři soubory, v posledních ročnících již nestačila kapacita kulturního domu. Výjimečnost haťského festivalu tkví v tom, že mezi hlučínské soubory jsou zvány také polské,

¹⁰³ BEDRUNKA, B. Staré a nové zvyky v obcích Hať a Lhotka u Ostravy. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*.

Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Bolatice, Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1999, s. 134. ISBN: 80-902526-4-8.

¹⁰⁴ Na Hlučínsku je zvykem každotýdenní úklid chodníků a cest již od 19. století z nařízení pruského císaře Viléma II. Tato tradice se dodnes udržela, ačkoliv její původ je mnohým neznámý.

z části území, které v historii tvořilo s Hlučínskem společný celek – okres Ratiboř. Třetí ročník tohoto festivalu byl vyhrazen dětským souborům, dnes se účastní také soubory z Opavy a Ostravy.¹⁰⁵

Své významné místo v hudebních folklorních vystoupeních mívaly také velikonoční a vánoční *Výstavy na zámku* v Kravařích spojené s lidovými řemesly. Nádvoří a chodby zámku bývaly plné zpěvu hlučínských písní a do krojů oblečených účastníků. Bohužel v posledních ročnících již pořadatelé folklorní soubory z organizačních důvodů v takovém měřítku neangažují, což vyznívá paradoxně zejména proto, že v Kravařích působila jedna z největších regionálních folklorních osobností Ludmila Hořká. Tyto folklorní aktivity však nahradila činnost muzea Kulturního střediska zámek Kravaře pravidelnými akcemi v národopisném regionálním zaměření jako jsou *Besedy u peře* a pochovávaní basy, kde lze slyšet nářečí, vidět kroje a zazpívat si hlučínské písně. Součástí zámku je stálá expozice ukázek života vesnického lidu na Hlučínsku v 19. století a k největším počínům tohoto centra patří vydávání publikací, jež se některé vztahují k regionálním lidovým písním, např. *Lidové písně z Kravař* Josefa Kšici.¹⁰⁶ Mezi tradice, jež neomezila ani socialistická éra, patří Kravařský odpust, největší a nejznámější akce celého hlučínského regionu, ze které se však komercializací postupně vytratil folkloristický duch.

Na Hlučínsku působí několik souborů, které důstojně reprezentují hlučínské etnikum. V posledních letech můžeme v jejich činnosti zaznamenat trend směřující k experimentálnímu pojetí folklorních pořadů. Zapojování diváků v rámci programu, kladení důrazu na užití autentických řemeslných dekorací a úbytek jevištních tanečně-písnových pásem, např. *Hlučínská svatba*, *Drani peře*, *Co se na Prajské povědalo*, *Džedžinum z vrchu na dul* ad.

K souborům propagujícím tento nový dramaturgický přístup patří *Srubek*, který navázal na aktivity štěpánkovického folklorního souboru předcházející etapy. Díky svým komponovaným programům, znalostí tradic a zvyků, výstižně podanému pojetí mentality obyvatel Hlučínska a dobrou instrumentální složkou, patří k nejoblíbenějším souborům kraje. V Bolaticích působí *Burianky* a *Seniorky*. Oba tyto soubory ve své podstatě vzešly

¹⁰⁵ BEDRUNKA, B. Staré a nové zvyky v obcích Hať a Lhotka u Opavy. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Bolatice, Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1999, s. 139-140. ISBN: 80-902526-4-8.

¹⁰⁶ KŠICA, J. *Lidové písně z Kravař*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře ve Slezsku. Publikace č. 1/98 Zámeckého muzea v Kravařích, 1998, s. 126. ISBN: 80-902526-0-5.

z *Borovanky*,¹⁰⁷ která fungovala při Základní škole. Dnešní *Burianky* jsou již odrostlé *Borovanky* a *Seniorky* tvořily původnímu souboru školy materiální a poradenské zázemí, včetně udržování a šití lidových krojů. Oba tyto soubory vychází z tradic, které šířila a předávala místní rodačka Marie Burianová. Protože členky *Burianek* jsou zároveň matkami, angažují do svých aktivit své děti a tak se posluchačům otvírá svět dětských popěvek, říkanek a pohádek z Hlučínska.

K dalším tradičním souborům patří bohuslavické *Vlašanky*, dolnobenešovské a kravařské *Karmašnice*, haťský folklorní soubor, *Bejatka* ze Štítiny (původně z Kravař), do roku 1989 považovaná za soubor s nejautentičtějším hlučinským folklorem. Vedle něj druhotně vznikl i soubor pro děti *Malá Bejatka*. Protože místo působnosti souboru bylo přeneseno mimo hranice regionu, rozšířil své zaměření také na opavské Slezsko a jeho folklor. Na Hlučínsku se kromě již zmíněných souborů dětskému folkloru věnují ještě *Škobránek* ve Štěpánkovicích a *Májiček* při Základní škole v Šilheřovicích.

3.3.3 Hudební spolkové aktivity

Po ukončení činnosti osvětových besed, které do roku 1989 patřily k organizátorům spolkového kulturního života měst a obcí, došlo k přerušení činnosti mnoha souborů, orchestrů a organizací. Jednalo se především o pěvecké spolky průmyslových továren a sportovních organizací Sokola, Orla, dále činnosti klubů mládeže, kruhů přátel vážné hudby, ochotnických divadel a jiných. Nelze však říci, že hudební spolkové činnosti ustaly zcela. Během krátké doby začaly soubory pracovat pod patronáty obcí v kulturních domech, ve farnostech a některé z nich také jako soukromé spolky. Pro činnost některých orchestrů, zejména těch, které již před revolucí pracovaly v rámci kulturních domů, byla tato změna pouze administrativní záležitostí. Kulturnímu životu v obcích nová situace přinesla nebývalý rozkvět hudebního života.

V oblasti dechové hudby se po roce 1989 objevily nové orchestry, současně byly obnoveny staré, jejichž činnost v osmdesátých letech pro nezájem posluchačů zeslábla natolik, že buď zcela ustala nebo se popřípadě odvíjela v rámci příležitostných vystoupení při rodinných událostech jako svatby, pohřby, výročí atd. K těmto souborům nepatří narychlo zmobilizovaní hudebníci, ale dechové kapely, jejichž produkce nesla známky kvality a tradice, mnohdy již z prvorepublikové éry. V Darkovicích *Weissovanka*, dechový

¹⁰⁷ Borovanka 1969 – 1986.

soubor Aloise Postulky, rohovská *Rohovanka*. V Kobeřicích pokračuje již ve třetí generaci *Kobeřanka*, která zejména dbá o uměleckou úroveň a v jejíchž řadách jsou také bývalí i současní žáci uměleckých škol z Hlučína a Kravař. K nově vzniklým souborům patří *Prajzovanka* z Dolního Benešova a *Hlučíňanka*, která si za deset let své existence již vydobyla své místo v hlučínském regionu. Mezi všemi těmito kapelami můžeme pozorovat specifickou symbiózu a kolegalitu založenou na časté spolupráci a výpomoci.

Nejvýznamnější a respektované postavení mezi dechovými orchestry má však *Městský orchestr mladých* z Dolního Benešova,¹⁰⁸ který již od osmdesátých let pracuje pod vedením Richarda Nováka. Soubor má sedmdesát členů s věkovým průměrem dvacet tři let. Po dobu své existence se úspěšně zúčastnil mnoha zahraničních festivalů, pravidelně dechového hudebního festivalu *Kmochův Kolín*, v současné době mezinárodního festivalu dechových orchestrů mladých *FIJO* *Cheb*. Spolu s městem Dolní Benešov je organizátorem festivalu mládežnických dechových orchestrů *Hudební jaro na Hlučínsku*.¹⁰⁹

Velmi vysokou uměleckou úroveň má dechový soubor *Dolbend* také z Dolního Benešova, jehož všichni členové mají hudební vzdělání v základních uměleckých školách nebo i ostravské Janáčkově konzervatoři. Dechový repertoár má širokou škálu žánrů, obsahuje skladby jazzové, swingové, klasiku třicátých let, latinskoamerické tance i rock'n'roll.

Oblast sborového zpěvu zažívá v porovnání s folklorem a dechovou hudbou úpadek kvalitativní i kvantitativní, způsobený globálním trendem sníženého zájmu o uměleckou hudbu i nedostatkem zkušených sbormistrů. Neméně významný je také odliv zájemců o sborový zpěv do církví iniciovaných chrámových sborů a schol. Z těchto důvodů působí v regionu jen několik pěveckých těles.

Hlučínský smíšený sbor byl založen v roce 1998 Janou Hruškovou, učitelkou Základní umělecké školy Hlučín. Od svého vzniku navázal spolupráci s *Komorním orchestrem Vejvanovský* a *Janáčkovou filharmonií* a přes změny sbormistryň (Anna Tošerová, dnes Barbora Bortlová) tato spolupráce pokračuje.¹¹⁰ V Kravařích působí

¹⁰⁸ Městský orchestr mladých - od roku 1975 do 1996 Mládežnický dechový orchestr.

¹⁰⁹ CYRUSEK, P., WRCHOVECKÝ, J., 2011. Městský orchestr mladých. *Městský orchestr mladých Dolní Benešov* [online]. Městský orchestr mladých [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.orchestr-dolnibenesov.unas.cz/onas.html>.

¹¹⁰ Infocentrum Hlučín, 2009. Hlučínský smíšený sbor. *Hlučínsko* [online]. Informační centrum Hlučín [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://info.hlucin.com/?page=info&sekce=6&id=475>.

pod vedením Gabriely Onderkové *Collegium Bonum – Choir Silesia*¹¹¹. Jeho členská základna je sestavena z obyvatelů okolních vesnic i města Bílovce a přes krátkou, teprve dvou letou činnost se sbor svou kvalitou důstojně zařadil k již zkušeným a dlouhodobě působícím českým sborům. V Dolním Benešově z iniciativy starosty města vznikl v roce 2002 *Smíšený pěvecký sbor Cypriána Lelka*, jehož repertoár se soustředí zejména na duchovní tvorbu francouzskou, italskou, německou a vlámskou. Spolupráci navázal se sólisty Slezského divadla v Opavě, instrumentální složku zastává pozounový kvartet a žesťový kvintet z Dolního Benešova vyčleněný z *Městského orchestru mladých*. Od roku 2005 z tohoto sboru vzešel *Ženský komorní pěvecký sbor*.¹¹²

Oblast dětských pěveckých sborů, nepůsobících pod patronáty základních škol, je zastoupena pouze *Nezmarem* – dětským pěveckým sborem Kulturního domu v Dolním Benešově. Podle umělecké vedoucí Heleny Mižičové je mottem sboru „Kdo si zpívá, nezlobí“.¹¹³ Ačkoliv sbor nemá velké koncertní ambice – vystupuje pouze na domácí půdě a v polských družebních obcích – návštěvnost každého jejich koncertu je velká. Sbor si totiž za krátkou dobu svého působení získal pověst milých a vtipných vystoupení plných překvapení.

V roce 1992 se v Kobeřicích z iniciativy místního kněze Antonína Kocurka obnovila tradice chrámového sboru. Vznikly *Velký chrámový sbor*, *Střední chrámový sbor* a *Malý chrámový sbor*, které dohromady čítají sedmdesát členů od nejmenších školáků po seniory.¹¹⁴ Jejich koncerty při významných církevních a farních událostech jsou skutečným uměleckým zážitkem. Vznik tohoto sboru a jejich koncerty, nejen při mešních produkcích, inspirovaly farníky jiných obcí k zakládání sborů a schol. Sdružení obcí a měst Hlučínska pořádá v současnosti pravidelné koncerty chrámových sborů regionu, přičemž spoluorganizátorem je vždy jiná farnost.¹¹⁵ K pravidelným účastníkům patří,

¹¹¹ ONDERKOVÁ, G. 2011. O nás. *Collegium Bonum* [online]. František Géla [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.collegiumbonum.xf.cz/o-sboru.html>.

¹¹² MÍČEK, B. 2005. Pěvecký sbor P. Cypriána Lelka. Sbory [online]. Chorus Art Net [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://www.sbor.cz/detail_sbor.php?.html.

¹¹³ MIŽIČOVÁ, H. 2010. 10 let dětského pěveckého sboru Nezmar. *Dolnobenešovský zpravodaj* [online]. Město Dolní Benešov [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://www.dolnibenesov.cz/sekce-kultura/files/db-zpravodaj-03-04_10.pdf.

¹¹⁴ KOCUREK, A. *Dějiny farnosti Kobeřice*. Kobeřice: Římskokatolický farní úřad, 1996, s. 106. ISBN: (neuvedeno).

¹¹⁵ Infocentrum Kravaře, 2008. Setkání chrámových sborů Hlučínska. *Zpravodaj Informačního centra Kravaře* [online]. Informační centrum Kravaře [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://cz.i-kravare.info/1-1811-txt>.

vedle již zmiňovaných kobeřických sborů, *Chrámový sbor Chuchelná*,¹¹⁶ *Menší chrámový sbor Štěpánkovice*, *Chrámový sbor z Velkých Hoštic*, *Chrámový sbor sv. Cecílie z Hlučína*, dále scholy Kravař – Koutů, Ludgeřovic, Bolatic, Bohuslavic a Vřesiny.

Když se v roce 1989 uvolnila politická situace, vyvinula se v některých obcích iniciativa navázat na historii Hlučínska spojenou s němectvím. V Hlučíně, Bolaticích a Štěpánkovících vznikly v roce 1992 státem registrované nepolitické spolky, které si kladly za cíl seznamovat obyvatele s německou kulturou. Na jejich popud se otvíraly kurzy německého jazyka pro široké zájemce, byly připomenuty odkazy některých uměleckých osobností regionu, jejichž existence byla komunistickým režimem vymazána z povědomí jako např. básník a spisovatel August Scholtis, dirigent a hudební skladatel Norbert Studnitzky aj. V těchto svazech se sdružovali především senioři, ale vyvíjeli velkou pěveckou sborovou iniciativu. Ačkoli jejich repertoár spočíval výhradně z německých písní a úroveň nebyla nijak výjimečná, patří k specifickým polistopadovým hudebním aktivitám na Hlučínsku.

V oblasti populární hudby došlo k masívnímu nárůstu počtu kapel, zejména rockového žánru. Pozitivním jevem je, že za mnohaleté široké působení uměleckých škol v tak malém regionu, se u mnohých hráčů zúročilo hudební vzdělání. Prakticky v každé obci do dnešních dnů působí několik kapel. V mnohých obcích se pořádají již tradiční přehlídky a festivaly, z nichž k nejnavštěvovanějším patří *Koberjam*¹¹⁷ a *Rockfest* v Kobeřicích, *Oldiesparty* v Kravařích tematicky zaměřovaná na populární hudbu konkrétních let, *HlukFest* v Bolaticích, *Sklepmaster Of Rock* v Dolním Benešově a bohuslavické *Rockobiti*. Nejmasovější akcí však je hlučínský festival *Štěrkovna Open Music*. Ke stálým oblíbené rockové scéně hlučínských kapel patří *D-Rock*, *Aceton*, *Capitol*, z novějších kapel *Ready Kirken*, *Helpness*, *Firezone*, *HC3* aj.¹¹⁸ Oblíbeným žánrem se stalo také country, které má svůj *Country festival Bolatické Křeménky*,¹¹⁹ na nějž jsou zvány country i folkové skupiny z celé republiky.

¹¹⁶ ZMĚLÍKOVÁ, M. 1998. Chrámový sbor Chuchelná. *Bingweb* [online]. České sbory. cz [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.sborchuchelna.hys.cz/>.

¹¹⁷ HARAZIM, K. 2004. *Fenomén zvaný Koberjam* [online]. Koberjam [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://old_www.koberjam.cz/uvod.html.

¹¹⁸ Obec Bolatice, 2008. Kapely. *HlukFest* [online]. HlukFest Bolatice. [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.hlukfest.cz/www/view.php?cislocianku=2008060001>.

¹¹⁹ SLOŽIL, V. 2008. Z historie. *Country festival – bolatické Křeménky* [online]. Bolatické Křeménky [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://countrykremenky.webnode.cz/>.

4 PROFILY VYBRANÝCH OSOBNOSTÍ HLUČÍNSKA

Přestože Hlučínsko nepatří k oblastem s velkou rozlohou, i zde nalezneme umělecké osobnosti, které svým významem hranice regionu dalece překročily. Ať již jde o malíře, sochaře, architekty, spisovatele, vědecké a výzkumné pracovníky v umělecké sféře, hudební skladatele i profesionálně působící umělce. Mnozí z nich jsou bohužel, ve svém regionu neznámí, ačkoliv odkazy na jejich dílo či jméno leží mnohdy pro běžného obyvatele Hlučínska nadosah. Připomeňme názvy ulic,¹²⁰ vzdělávacích institucí,¹²¹ pomníků,¹²² pamětních desek, bust¹²³ aj. Základním kritériem pro výběr výše uvedených osobností je aktivní činnost v hudební oblasti nezávisle na místě působení, neboť mnozí pro svůj další umělecký růst či z politických důvodů byli nuceni svůj rodný region opustit.

Paul Blaschke (1885 – 1969)

Hudební skladatel, představitel poslední německé „Vratislavské školy“. Působnost tohoto hudebního skladatele je spjata s dnešním Polskem a z důvodů historických s oblastí německou.

Narodil se v Hlučíně 24. května 1885 jako syn obuvnického mistra. Spolu se svými dvěma bratry začal hudební kariéru v *Dětském chrámovém sboru* ve Vratislavi, kde se již záhy projevil jako hudebně nadané dítě. Hluboce věřící otec si však přál mít ze svého syna kněze, proto po studiu na vratislavském Gymnáziu sv. Matyáše nastoupil do semináře Vratislavské univerzity jako student teologie a filozofie. Po vysvěcení na kněze v roce 1909, již jako kaplan u sv. Mauricia ve Vratislavi, započal svá hudební studia v oboru hra na varhany, violu, později klavír a kompozici u Siegfrieda Cichy. V roce 1922 pokračoval doktorským studiem na Institutu hudebních věd Vratislavské univerzity, kde se věnoval zejména studiu sborové oblasti a svou dizertační práci zaměřil na pěvecký soubor *Choralis Constantinus*. Po promoci v roce 1926 působil až do konce druhé světové války jako kapelník Vratislavského dómu, učitel gregoriánského zpěvu a docent chrámové hudby na institutu pro školní a chrámovou hudbu vratislavské univerzity.

¹²⁰ Bochenkova ulice – malíř Jan Bochenek z Hlučína.

¹²¹ Základní umělecká škola P. J. Vejvanovského Hlučín, Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře, Gymnázium Josefa Kainara Hlučín.

¹²² Cypriánu Lelkovi v Dolním Benešově.

¹²³ Spisovateli Augustu Scholtisovi v Bolaticích, Ludmile Hořké v Kravařích a Hlučíně, Ivo Žídkovi v Kravařích.

Z represivních politických důvodů byl později coby nežádoucí osoba z Vratislavi vyhoštěn, uchýlil se ke svému bratru do Darfel a dráhu kněze ukončil jako duchovní v domově pro přestárlé. Zemřel 10. března 1969 v Dyhernfurthu nad Odrou.

Celoživotní skladatelské dílo je věnováno výhradně duchovní tvorbě, komponoval zejména pro mešní potřeby vratislavského chrámu. V pozůstalosti a archivu se v současnosti nachází šest mší, requiem, graduálie, offertoria a zpěvy Božího těla pro válečný rok 1943.

Největším Blaschkeho přínosem je však nastudování a archivace děl autorů duchovní hudby ze Slezska, tzv. „slezské školy“ katolické chrámové hudby: Josefa Ignáce Schnabela, Berharda Hahna, Moritze Brosiga, Adolfa Greulichy, Maxe Filkeho a Siegfrida Cichy.¹²⁴

Ludmila Hořká (1892 – 1966)

Regionální význam Ludmily Hořké se projevil hned v několika aspektech. Ve svých románech věrohodně popisuje trpké životní úděly obyvatel kraje na historicko-politickém pozadí, čímž předkládá reálný sociální, národní a psychologický aspekt doby hospodářské krize třicátých let, válečné i poválečné éry hlučínského regionu. Jako sběratelka lidových písní, pohádek, vyprávění a pořekadel, tradic a zvyků, je Hořká ceněna také jako folkloristka. Její zápisy popisu hlučínského lidového kroje, mluvy, tradic i architektury se staly zásadním zdrojem etnograficky zaměřených publikací.¹²⁵ Také nesmí být opomenuty poválečné národopisné aktivity, kterými prezentovala hlučínský folklor mimo region i v zahraničí, jimiž se snažila získávat finanční prostředky pro pomoc lidem v poválečně zničeném Hlučínsku i pro získávání učebnic a knih dětem do škol.

Ludmila Hořká, vlastním jménem Marie Holubková (vdaná Šindelářová) se narodila 26. dubna 1892 v rodině chalupníka Benjamina Holubka ve Dvořisku.¹²⁶ Zemřela po dlouhé nemoci 14. října 1966 v Opavě. Během života nezískala tolik vytoužené

¹²⁴ CHRÁSTECKÝ, M. Hlučínské osobnosti. In: *Hlučín 750 let města*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2006, s. 151-152. ISBN: 80-239-7008-9.

¹²⁵ VACHOVÁ, Z. Lidový kroj. In: *Hlučínsko Příroda, lid, kultura*. Opava: Slezský studijní ústav v Opavě, 1958, s. 122-132.

VACHOVÁ, Z., SATKE, A. Lidová kultura Slezska. In: *Slezsko*. Opava: Matice Slezská, 1992, s. 151-166. ISBN: (neuvedeno).

¹²⁶ Dvořisko od roku 1960 součást města Kravaře.

vzdělání, bylo jí umožněno pouze několikrát navštívit českou školu ve Štítině a německou v Kravařích. Svůj talent však rozvinula četbou lidových českých knih.

Velký vliv na regionální umělecké zaměření Hořké měla její babička, po níž pravděpodobně zdělila vypravěčské nadání a lásku k prostým lidovým pohádkám a písním, dále lidové vypravěčky a zpěvačky Francla Rybková, Johana Hajzrová, Kateřina Šumníková, učitelé Josef Sentenský, Josef Lorenc, Josef Židek a Josef Vrána. Při výpomoci ve formanské hospodě u svého otce již od jedenácti let naslouchala mnohým vyprávěním, pohádkám i písním, které si pečlivě zapisovala. Někdy se snažila zakoupit si novou píseň za „štamprličku“. Tyto své zápisky lidových písní, říkadel, obyčejů a tradic pak pod vlivem folkloristů Jana Vyhlídala a Františka Myslivce vydala ve sbírce *„Národopisné paběrky z Hlučínska“*.¹²⁷

U příležitosti sedmdesátých narozenin se Ludmile Hořké dostalo významného ocenění v blahopřejném dopise Vladimíra Holana: „...dostala se mi do rukou Vaše kniha Doma. Otráven literaturou – a tady ohromen studánkou vody živé, která bohudíky má své demony – líbám Vám ruce. Že jste! Že jste! A aby jste ještě dlouho byla!“¹²⁸

Ačkoli těžiště tvorby spočívá v regionalizující literární próze, stala se Ludmila Hořká hlavním inspiračním zdrojem v oblasti lidové písně. V laických rukopisných záznamech a poznámkách dokládá melodiku a rytmiku nejstarších hlučínských písní včetně oblastních verzí a situačního způsobu přednesu. Výrazným přínosem jsou pak nahrávky jejího zpěvu pořizené při dvojím folkloristickém sběru ve dvacátých a padesátých letech 20. století. Díky celoživotním aktivitám a snahám ve folklorní souborové činnosti předávala dalším generacím hlučínské písně v původní podobě přelomu 19. a 20. století, jak je znala od své babičky a důsledně dbala na jejich autenticitu. Vedle těchto originálních písní se sama stala autorkou několika dalších, v nichž můžeme vypožorovat neofolklorizující trend první poloviny 20. století. Touto autorskou tvorbou se snažila dokázat smysl a životaschopnost lidové písně, kterou chápala jako jednu z nejvýznamnějších podob nositelů regionálních tradic.¹²⁹

¹²⁷ HOŘKÁ, L. *Národopisné paběrky z Hlučínska*. 2. vyd. Kravaře: Zámecké muzeum v Kravařích, 2002, 45 s. ISBN: 80-902885-7-9.

¹²⁸ PFEFFER, V., ŠEVČÍK, E. Osobnosti kravařské minulosti. In: *Naše město Kravaře*. Sborník prací k minulosti a současnosti města Kravaře. Kravaře: Kravaře, 1989, (nestránkováno). ISBN-80-900051-8-7.

¹²⁹ FICEK, V. Naši spisovatelé. In: *Hlučínsko: Příroda, lid, kultura*. Publikace Slezského studijního ústavu v Opavě, svazek 27. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě, 1958, s. 265.

Cyprián Lelek (1812 – 1883)

Tento kněz, buditel, národopisný znalec, pedagog, didaktik, spisovatel, novinář, politik a filolog se narodil 20. října 1812 v Dolním Benešově a zemřel 26. dubna 1883 v Hlubčicích. Dobré sociální podmínky majetné měšťanské rodiny mu umožnily studium na opavském gymnáziu i gymnáziu katolickém v Hlubčicích, po němž odešel do vratislavského semináře, kde získal také vzdělání v hudební oblasti.

Lelek úspěšně jako jeden z mála, šířil na Hlučínsku buditelské myšlenky 19. století, zejména proto se jeho aktivity upínaly také k folkloru. Byl vášnivým sběratelem lidových písní. Když Hlučínsko navštívil František Sušil, získal v něm Lelek podporu ve své sběratelské činnosti a vznikla tak Lelkova sbírka slezských písní, považovaná za historicky první z oblasti Hlučínska. K tisku byla připravena již v roce 1946 a obsahuje na šest set písní seřazených do čtrnácti svazků. Chybí v nich však nápěvy, neboť intonační a rytmický zápis se Lelkovy zdál značně obtížný.¹³⁰ Ten provedl až František Sušil ve dvaceti z nich, které pak zařadil do svého sborníku.¹³¹

Jako básník se Lelek projevil ve sbírce českých duchovních písní *Duchovní poklad*, z nichž minimálně jednu *Ach můj milý, Věčný Bože, čím dáleji, vždycky hůře* zhudebnil.¹³²

Stěžejní odkaz Cypriána Lelka tkví zejména v buditelské národopisné činnosti, kterou vyvíjel nejen jako kněz, ale také jako pedagog. Propagoval ve škole moravský jazyk, kterému žáci rozuměli nejlépe. Proto když sestavoval *Slabikář a čítanku pro nejmenší děti*,¹³³ zařadil do ní také regionální říkadla a písně, pomocí nichž se pak děti učily číst. Tato pokroková didaktická metoda v bilingvistickém regionu se ukázala velmi účelná, proto oblíbený *Slabikář* vyšel ještě v dalších pěti vydáních. Sebrané spisy lidových písní, dětských říkadel, pohádek a pořekadel jsou, podobně jako u Ludmily Hořké, výchozím folkloristickým materiálem pro studium regionu.¹³⁴

¹³⁰ Dramaturgie ČRo 2-Praha, 2008. *Koncert Magdalény Kožené* [online]. Český rozhlas 2 Praha [citováno 7. března. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/praha/radiozpravy/_zprava/507646.

¹³¹ SUŠIL, F. *Moravské národní písně do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882, 196 s.

¹³² Dramaturgie ČRo 2-Praha, 2008. *Koncert Magdalény Kožené* [online]. Český rozhlas 2 Praha [citováno 7. března. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/praha/radiozpravy/_zprava/507646.

¹³³ LELEK, C. *Slabikář a čítanka pro nejmenší děti*. Ratiboř, 1871.

¹³⁴ ZACHNAŠ, P. 1998. Osobnost Cypriána Lelka. *Powrot do spisu referatów XXIII/16* [online]. Slezské vlastivědné sympozium [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://orso.pttk.pl/sympozja/Ref-s23/Zachna23.html>.

Norbert Studnitzký (*1936)

Hlučinský rodák Norbert Studnitzký (*23. května 1936) se od šesti let učil soukromě hrát na housle, o dva roky později také na klarinet, od dvanácti let na klavír a v hlučinském kostele později ještě na varhany. Jeho život byl velmi záhy spojen s aktivním kulturním životem města. V patnácti letech založil smíšený sbor a symfonický orchestr, se kterými často a úspěšně vystupoval na koncertech a soutěžích. Stal se také hostem ostravského rozhlasu, který přenášel jeho nastudování operety *Mamzell Nitouche*. Dále působil jako kapelník hlučinského dechového orchestru, tanečního orchestru a sbormistr kostelního sboru.

Svá hudební studia započal hrou na varhany na Masarykově městském ústavu hudby a zpěvu v Ostravě, poté pokračoval u Otakara Paříka a Jiřího Waldhanse dirigováním na Vyšší hudebně-pedagogické škole v Ostravě, kde absolvoval s Ostravskou filharmonií. Následovala studia na Janáčkově akademii múzických umění v Brně, ukončená absolventským koncertem za spolupráce Brněnské filharmonie.

V roce 1966 se trvale přestěhoval do tehdejší Německé demokratické republiky. Zde působil jako dirigent v divadle (Zeitz), dirigent dechových orchestrů (Staatl Vogtlandorchester v Reichenbachu, dechový orchestr lipského rozhlasu), rozhlasový poradce a hudební kritik. Svě zkušenosti zúročil autorskými kompozicemi pro dechovou hudbu a aranžérstvím skladeb, z nichž mnohé vyšly tiskem a jsou nastudovány také českými dechovými orchestry.¹³⁵ Coby porotce se v současnosti účastní mezinárodních soutěží a přehlídek dechových orchestrů.

Pavel Josef Vejvanovský (1639 – 1693)

Místo narození Pavla Josefa Vejvanovského je pro mnohé odborníky diskutabilní záležitostí. Množství dochovaných pramenů ale odkazuje na královské město Hlučín. Jedním z důvodů je pravděpodobný datum narození Vejvanovského rok 1639, který časově odpovídá době, kdy jeho otec sloužil u opavského hejtmana, majitele hlučinského zámku Jana Jiřího Gašína, než se stal kaprálem hradní stráže mušketýrů na hradě Hukvaldy. Podle Bohumíra Indry je nepřímým potvrzením této verze také záznam o koupi gruntu v Ostravě

¹³⁵ Např. *Mládežnický dechový orchestr mladých Krnov* nastudoval Studnitzkého *České vánoce*.

Václavem Vejvanovským, který je po jeho úmrtí a dobití Ostravy Švédy veden jako pustý grunt Pavla Vejvanovského.¹³⁶

V letech 1656 – 1660 studoval Pavel Josef na opavském jezuitském gymnáziu. První záznam jeho jména je „Hochwaldensis“,¹³⁷ ovšem po zbytek studia již „Hulcinensis“. Během těchto studií psal své první kompozice a pro vlastní studijní účely pořizoval opisy skladeb jiných autorů (dochovaný počet rukopisů 17), ze kterých se dá vyvodit kontakt s Heinrichem Ignazem Franzem Biberem a Philippem Rittlerem.

Studia opustil Vejvanovský jako vynikající trubač a na doporučení vrchního regenta biskupských statků Mikuláše Reitera vstoupil do služeb olomouckého biskupa arcivévody Leopolda Viléma, který jej odeslal na další studia trubačství do Vídně. Podruhé navštívil Vejvanovský Vídeň ve službách nového biskupa Karla von Lichtenstein-Castelcorn, aby v rámci svých povinností opsal několik kompozic císařských dvorních hudebníků.

Od roku 1670 vystupoval Pavel Josef Vejvanovský v záznamech již coby „chori praefectus“ biskupské kapely u svatého Mořice v Kroměříži a patřil k nejlépe placeným biskupským zaměstnancům. Zemřel 24. července 1693 v Kroměříži jako vážený občan.

Pavla Josefa Vejvanovského řadíme k nejvýznamnější skladatelským osobnostem českého hudebního baroka. Pravděpodobně zkomponoval kolem sto dvaceti skladeb, z nichž u šedesáti pěti bylo autorství prokázáno, dalších čtyřicet skladeb se dochovalo jen částečně.¹³⁸ Mimořádný význam má také jeho archivářská činnost.¹³⁹

Osobnost tohoto hlučinského rodáka připomíná název orchestru studentů, absolventů a učitelů Základní umělecké školy v Hlučíně – Komorní orchestr Vejvanovský, působící od roku 1976. Dále v roce 2006 propůjčilo zmiňované škole Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy čestný název Základní umělecká škola Pavla Josefa Vejvanovského Hlučín.

¹³⁶ SEHNAL, J. *Pavel Vejvanovský a biskupská kapela v Kroměříži*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, 1993, s. 9. ISBN: 80-900031-2-5.

¹³⁷ Hochwald – Hukvaldy.

¹³⁸ SPÁČILOVÁ, J. 2007. Vejvanovský, Pavel Josef. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Centrum hudební lexikografie [citováno 7. března. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=3570.

¹³⁹ Dnes v knihovně Arcibiskupského zámku Kroměříž.

Ivo Žídek (1926 – 2003)

Ivo Žídek se narodil 4. června 1926 v Kravařích v domě vedle zámeckého areálu.¹⁴⁰ Rodina, z níž pocházel, patřila k předním organizátorům hudebního života města. Když otec Josef rozpoznal ve svém synovi hudební a zejména pěvecké nadání, začal jej sám vzdělávat ve hře na klavír a housle. Protože zároveň patřil ke spoluzakladatelům ochotnického divadla v Kravařích, dostal mladý Žídek záhy možnost realizovat se v této oblasti a získávat první jevištní zkušenosti.

Během studia na reálném gymnáziu v Hlučíně, později za německé okupace v Ostravě se Žídek vzdělával u otceva přítele, významného pěveckého pedagoga Rudolfa Vaška, který zůstal jediným jeho učitelem zpěvu. Po maturitě se věnoval studiu hudební teorie a soukromě navštěvoval hodiny Josefa Schreibra. To již ale působil v ostravské opere, v níž se ve svých devatenácti letech představil v titulní roli Massenetova Werthera. Následovaly role Fernanda ve Fibichově *Bouři*, Péllea v Debussyho *Pelleu a Melisandě* a dalších.

V roce 1947 Žídek poprvé hostoval v Národním divadle a rok poté byl touto scénou trvale angažován. Nastudoval velkou řadu operních rolí, stal se ideálním protagonistou Smetanových tenorových postav. Ve své nejúspěšnější pěvecké roli Jeníka ve Smetanově *Prodané nevěstě*, podle slov Ivo Žídka mladšího, v divadlech a na koncertech „vystřídal přes pět set Mařenek“.¹⁴¹

Neméně významné je Žídkovo hostování na zahraničních scénách ve Vídni, Barceloně, Stuttgartu, New Yorku, Buenos Aires i jeho koncertní činnost, pro níž nastudoval široký písňový repertoár. „Svémi vynikajícími pěveckými i hereckými výkony v letech padesátých, šedesátých, ale i sedmdesátých se zařadil do galérie nejlepších tenoristů v celé historii Národního divadla jako umělec vysokých interpretačních kvalit a jedna z čelných pěveckých individualit českého operního umění.“¹⁴²

Po revoluci se vzdal pěveckých ocenění získaných komunistickým režimem, např. titulu národního umělce (1976), laureáta Státní ceny K. Gottwalda (1952) ad. V roce 1989 se na dvě sezóny Žídek stal prvním „polistopadovým“ ředitelem Národního divadla.

Když v roce 1998 obdržel Cenu Thálie za celoživotní mistrovství, žil již sedm let v soukromí. Zemřel v Praze 20. května 2003.

¹⁴⁰ Dnes Dům sv. Hedviky, dříve Domov důchodců.

¹⁴¹ Besedník, č. 124, říjen 2005. Kravaře: Městský úřad Kravaře, 2008, s. 1.

¹⁴² KOPECKÝ, E. Ivo Žídek. In: *Pěvci Národního divadla*. Praha: Panton, 1983, s. 365-372. ISBN: 03-033-83.

Dva roky po Žídkově smrti byl Základní umělecké škole v Kravařích propůjčen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy čestný název Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře a v jejím vestibulu byla za přítomnosti zástupců okolních uměleckých škol a členů rodiny Ivo Žídka, slavnostně odhalena jeho bronzová busta.¹⁴³

¹⁴³ HOŇKOVÁ, J. *Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, bakalářská práce, s. 36.

ZÁVĚR

Podle předpokladu mapování hudebního života Hlučínska prokázalo přímou závislost na historicko-politických okolnostech a jejich důsledcích v sociálním a psychologickém aspektu. V první polovině 20. století zažilo Hlučínsko čtyři politicko-kulturní změny: v roce 1920 přestalo být součástí Pruska a připadlo Československé republice, v roce 1938 se opět stalo součástí německé kultury, aby se za sedm let znovu navrátilo ke kultuře české. V každé z těchto epoch obyvatelé zažívali hospodářsko-sociální strádání, ale zejména utrpělo vnímání vlastní identity a pocit sounáležitosti k nějaké kultuře, proto nalézáme v hlučínských hudebních projevech všech mapovaných etap opakující se charakteristické rysy.

S udržováním slovanského původu obyvatel regionu souvisí jazyk lidových písní a ústní lidové slovesnosti, proto je folklor jednou z nejdůležitějších složek hudebních projevů Hlučínska. Historie prokázala, že v dobách, kdy byl na Hlučínsko vyvíjen tlak nové měnící se kultury, ať už české, či německé, měli obyvatelé ochrannářské tendence, aby posléze mohl folklorní život opět naplno propuknout.

Druhou oblastí je bohatý duchovní život. Jeho neotřesitelný základ jistě můžeme spatřovat v reakci na těžký život zkoušené oblasti, ale ve své podobě katolicství je zároveň vzpourou pruskému protestantismu i ateistickým hrozbám. Nelze také zapomenout na činnost kněží již v 18. století, kteří podporovali obyvatele v jejich moravském dialektu vykonáváním mší v českém jazyce. Duchovní zaměření se odráží v kúrových aktivitách, činnostech sborů a schol, které působí v každé farnosti.

Oblast hudebních aktivit obcí, izolovaných od velkých kulturních center měst Opavy a Ostravy, se realizovala také prostřednictvím zakládání dechových kapel, kterých bylo na Hlučínsku vždy bezpočet. Nelze říci, že tato tradice má nějakou souvislost s německou kulturou, shledáváme však v ní první hudebněvýchové trendy, které se zprvu projevovaly generačním předáváním, až vyústily ve velký zájem o organizované institucionální umělecké vzdělávání.

Výhodou hlučínského regionu je existence třech hudebních škol a počtu jejich poboček. Mnoho pedagogů žije přímo v těchto lokalitách a aktivně se účastní kulturních a zejména hudebních aktivit. Díky nim a značnému počtu absolventů uměleckých škol jsou současné hudební projevy Hlučínska na vysoké úrovni.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. **BEDRUNKA, B.** Staré a nové zvyky v obcích Hať a Lhotka u Ostravy. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Bolatice, Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1999, s. 134–140. ISBN: 80-902526-4-8.
2. *Besedník*, č. 124, říjen 2005. Kravaře: Městský úřad Kravaře, 2008, s. 1.
3. **BINAR, A., JIRÁSEK, Z.:** *Kravaře v letech 1945 – 2008*. Kravaře: Město Kravaře, 2009, 346 s. ISBN: 978-80-86714-08-0, ISBN: 978-80-86714-08-0.
4. **Členové orchestru.** 2010. Významné výročí městského orchestru mladých v Dolním Benešově. *Dolnobenešovský zpravodaj 2/2010, březen-duben* [online]. Městský úřad Dolní Benešov [citováno 11. února 2012]. Dostupný z WWW: http://www.dolnibenesov.cz/sekce-kultura/files/db-zpravodaj-03-04_10.pdf.
5. **DOBROVOLNÁ, P.** *Česko-prajzský slovník + Frky + Nadávky*. Ostrava: Bittisk s.r.o., 2009, 81 s. ISBN: 978-80-254-4256-2.
6. **Dramaturgie ČRo 2-Praha**, 2008. *Koncert Magdalény Kožené* [online]. Český rozhlas 2 Praha [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/praha/radiozpravy/_zprava/507646.
7. **FICEK, V.** Naši spisovatelé. In: *Hlučínsko: Příroda, lid, kultura*. Publikace Slezského studijního ústavu v Opavě, svazek 27. Ostrava: Krajské nakladatelství, 1958, s. 254–266.
8. **HANZELKA, P.** 2011. Historie lidové slavnosti Honění krále. *O Lhotce* [online]. Úřad městského obvodu Lhotka [citováno 4. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.lhotka.ostrava.cz/cs/o-lhotce/zajimavosti>.
9. **HARAZIM, K.** 2004. *Fenomén zvaný Koberjam* [online]. Koberjam [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://old_www.koberjam.cz/uvod.html.
10. **HAVLÍK, S.** Pár vzpomínek, Mgr. Stanislav Havlík, ředitel školy 1979 – 99. In: *Almanach Základní umělecké školy v Hlučíně 1952 – 2002*. Hlučín: LŠU v Hlučíně 2002, s. 6–7.
11. **Hlučínský smíšený sbor** [online]. Infocentrum Hlučín [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://info.hlucin.com/?page=info&sekce=6&id=475>.

12. **HOBZÍK, V.** 60 let Matice opavské. In: *Jubilejní zpráva Matice opavské na Opavsku a Hlučínsku 1877 – 1937*. Opava: Matice opavská, 1937.
13. **HOŇKOVÁ, J.** Základní umělecká škola Ivo Žídka Kravaře. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, bakalářská práce, 51 s.
14. **HOŘKÁ, L.** *Národopisné paběrky z Hlučínska*. 2. vyd. Kravaře: Zámecké muzeum v Kravařích, 2002, 45 s. ISBN: 80-902885-7-9.
15. **HRABALOVÁ, O.** K dějinám hudebněfolkloristického bádání na Moravě. *Národopisné aktuality č. 3, roč. XIX* [online]. Krajské středisko lidového umění ve Strážnici[citováno 16. ledna 2012]. Dostupné z WWW: <http://na.nulk.cz/1982/3/Nr.html#cont>.
16. **CHRÁSTECKÝ, M.** Hlučínské osobnosti. In: *Hlučín 750 let města*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2006, s. 151–152. ISBN: 80-239-7008-9.
17. **CHYLA, A.**, 2009. Z historie školy. *Vzdělávací nabídka* [online]. Základní umělecká škola Ostrava-Petřkovice [citováno 5. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.zuspetrkovice.cz/>.
18. **Infocentrum Kravaře**, 2008. Setkání chrámových sborů Hlučínska. *Zpravodaj Informačního centra Kravaře* [online]. Informační centrum Kravaře [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://cz.i-kravare.info/1-1811-txt>.
19. **KNAPÍKOVÁ, J.** *Matice opavská Spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877 – 1948*. Opava: Matice slezská, 2007, 261 s. ISBN: 978-80-86887-08-1.
20. **KNOP, A.** K dějinám českého jazyka ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, s. 109–114. ISBN: (neuvedeno).
21. **KOCUREK, A.** *Dějiny farnosti Kobeřice*. Kobeřice: Římskokatolický farní úřad, 1996, 143 s. ISBN: (neuvedeno).
22. **KOPECKÝ, E.** Ivo Židek. In: *Pěvci Národního divadla*. Praha: Panton, 1983, 417 s. ISBN: 03-033-83.
23. **KOUŘIL, P., BAKALA, J., GAWRECKI, D.** Dějiny Slezska. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, s. 28–73. ISBN: (neuvedeno).
24. **Kronika obce Bolatice 1926**, strojopis. Uloženo v Obecním úřadě Bolatice.
25. **Kronika Kruh přátel vážné hudby v Kravařích**, rukopis. Uloženo v Kulturním středisku Zámek Kravaře.
26. **Kronika města Hlučín**, 1923, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
27. **Kronika města Hlučín**, 1925, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

28. **Kronika města Hlučín**, 1926, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
29. **Kronika města Hlučín**, 1929, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
30. **Kronika města Hlučín**, 1945, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
31. **Kronika města Hlučín**, 1946, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
32. **Kronika města Hlučín**, 1947, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
33. **Kronika města Hlučín**, 1948, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
34. **Kronika města Hlučín**, 1949, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
35. **Kronika města Hlučín**, 1950, strojopis. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
36. **Kronika obce Kravaře 1920**, strojopis. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.
37. **Kronika obce Kravaře 1945**, strojopis. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.
38. **Kronika obce Kravaře 1948**, strojopis. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.
39. **Kronika obce Kravaře 1923**, strojopis. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.
40. **Kronika obce Kravaře 1953**, strojopis. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.
41. **Kronika města Kravaře 1973**, strojopis. Uloženo v Kulturním centru Zámek Kravaře.
42. **KŠICA, J.** *Lidové písně z Kravař*. Kravaře: kulturní středisko zámek Kravaře ve Slezsku. Publikace č. 1/98 zámeckého muzea v kravařích, 1998, 127 s. ISBN: 80-902526-0-5.
43. **KUSÁK, J., MAZUREK, J., NEUWIRTHOVÁ, A., STEINMETZ, K., ZEDNÍČKOVÁ, Š.** *Ostravský hudební život po roce 1945*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2008, 156 s. ISBN: 978-80-7368-575-1.
44. **Městský orchestr mladých**, 2011. Městský orchestr mladých Dolní Benešov [online]. Městský orchestr mladých [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.orchestr-dolnibenesov.unas.cz/onas.html> Infocentrum Hlučín, 2009.
45. **MÍČEK, B.** 2005. Pěvecký sbor P. Cypriána Lelka [online]. Chorus Art Net [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://www.sbor.cz/detail_sbor.php?.html.

46. **MIŽIČOVÁ, H.** 2010. 10 let dětského pěveckého sboru Nezmar. *Dolnobenešovský zpravodaj* [online]. Město Dolní Benešov [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://www.dolnibenesov.cz/sekce-kultura/files/db-zpravodaj-03-04_10.pdf.
47. **Obec Bolatice**, 2008. Kapely. *HlukFest* [online]. HlukFest Bolatice. [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.hlukfest.cz/www/view.php?cislocclanku=2008060001>.
48. **ONDERKOVÁ, G.** 2011. O nás [online]. Collegium Bonum [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.collegiumbonum.xf.cz/o-sboru.html>.
49. **PODEŠVOVÁ, H.** Za lidovými tanci. In: *Hlučínsko: Příroda, lid, kultura*. Opava: Slezský studijní ústav v Opavě, 1958, s. 133–136.
50. **PETERKOVÁ, E.** Ohlédnutí za kulturně výchovnou činností. In: *Naše město Kravaře*. Sborník příspěvků k minulosti a současnosti města. Kravaře: MěstNV v Kravařích, 1990, (neustránkováno). ISBN 80-900051-8-7.
51. **PFEFFER, V., ŠEVČÍK, E.** Osobnosti kravařské minulosti. In: *Naše město Kravaře*. Sborník prací k minulosti a současnosti města Kravaře. Kravaře: Kravaře, 1989, (neustránkováno). ISBN-80-900051-8-7.
52. **PLAČEK, V.** *Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742 – 1960*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, 163 s. ISBN 80-902526-5-6.
53. **PLAČKOVÁ, M., ŠEVČÍK, E.** *Kobeřice*. K pokrokovým tradicím a socialistické současnosti obce. Opava: Místní národní výbor v Kobeřicích, 1983, 43 s.
54. **SATKE, A.** Folklor jako obranná úloha i umělecký výraz hlučínského lidu. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Kulturní a vzdělávací společnost Hlučínsko, 1999, s. 40–54. ISBN: 80-902526-4-8.
55. **SCHENKOVÁ, M., DĚDKOVÁ, L., URBANEC, J., BOŽENEK, K.** Vývoj umění ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, s. 115–150. ISBN: (neuvedeno).
56. **SCHEUFLER, V.** Několik poznámek k písňovému průzkumu Hlučínska. In: *Český lid*. 1952, prosinec, č. 3, s. 46-55.

57. **SLOŽIL, V.** 2008. Z historie Country festival – bolatické Křeménky [online]. Bolatické Křeménky [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://countrykremenky.webnode.cz/>.
58. **SEHNAL, J.** *Pavel Vejvanovský a biskupská kapela v Kroměříži*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, 1993, 112 s. ISBN: 80-900031-2-5.
59. **SLOŽIL, V.** 2008. Z historie. *Country festival – bolatické Křeménky* [online]. Bolatické Křeménky [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://countrykremenky.webnode.cz/>.
60. **SPÁČILOVÁ, J.** 2007. Vejvanovský, Pavel Josef. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Centrum hudební lexikografie [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=3570.
61. **STRÁNSKÝ, R.** *Hlučínsko*. Slezská knihovnička, svazek VIII. Opava: Matice opavská, 1938, 31 s.
62. **STUHLÝ, V.** *Vonička z Kobeřic*. Sborník písní a veršů. Opava: Místní národní výbor v Kobeřicích, Okresní kulturní středisko v Opavě, 1988, (nestránkováno).
63. **SUŠIL, F.** *Moravské národní písně do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882, 196 s.
64. **ŠEVČÍK, E.** Několik slov o Slezské kulturní a vzdělávací nadaci Hlučínsko. In: *Hlučínsko v proměnách času*. Sborník příspěvků z konference k 75. Výročí připojení Hlučínska k ČSR. Hlučín: Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1995, s. 73–74. ISBN: (neuvedeno).
65. **ŠRÁMKOVÁ, M.** Bohatství a životnost lidové slovesnosti na Hlučínsku. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko Zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Kulturní a vzdělávací společnost Hlučínsko, 1999, s. 55–70. ISBN: 80-902526-4-8.
66. **TVRDÁ, E.** Hlučínsko (pár poznámek z historie). *Poznámky z historie* [online]. Blog. iDNES.cz. [citováno 5. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://tvrda.blog.idnes.cz/c/187689/Hlucinsko-par-poznamek-z-historie.html>.
67. **VÁCHOVÁ, Z.** Lidový kroj. In: *Hlučínsko Příroda, lid, kultura*. Opava: Slezský studijní ústav v Opavě, 1958, s. 122–132.

68. **VÁCHOVÁ, Z.** Slezská lidová kultura na pozadí lidové kultury české a slovenské. In: *Slezsko na cestě k Československému státu*. Opava: Slezské muzeum Opava, 1969, 115 s.
69. **VÁCHOVÁ, Z., SATKE, A.** Lidová kultura Slezska. In: *Slezsko*. Opava: Matice Slezská, 1992, s. 151–166. ISBN: (neuvedeno).
70. **ZACHNAŠ, P.** 1998. Osobnost Cypriána Leška. *Powrot do spisu referatów XXIII/16* [online]. Slezské vlastivědné sympozium [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://orso.pttk.pl/sympozja/Ref-s23/Zachna23.html>.
71. **ZMĚLÍKOVÁ, M.** 1998. Chráněný sbor Chuchelná. *Bingweb* [online]. České sbory. cz [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.sborchuchelna.hys.cz/>.
72. *Zpráva o činnosti Matice opavské v roce 1925*. Opava, Matice opavská, 1925, 35 s. Uloženo v Slezském zemském archivu Opava.

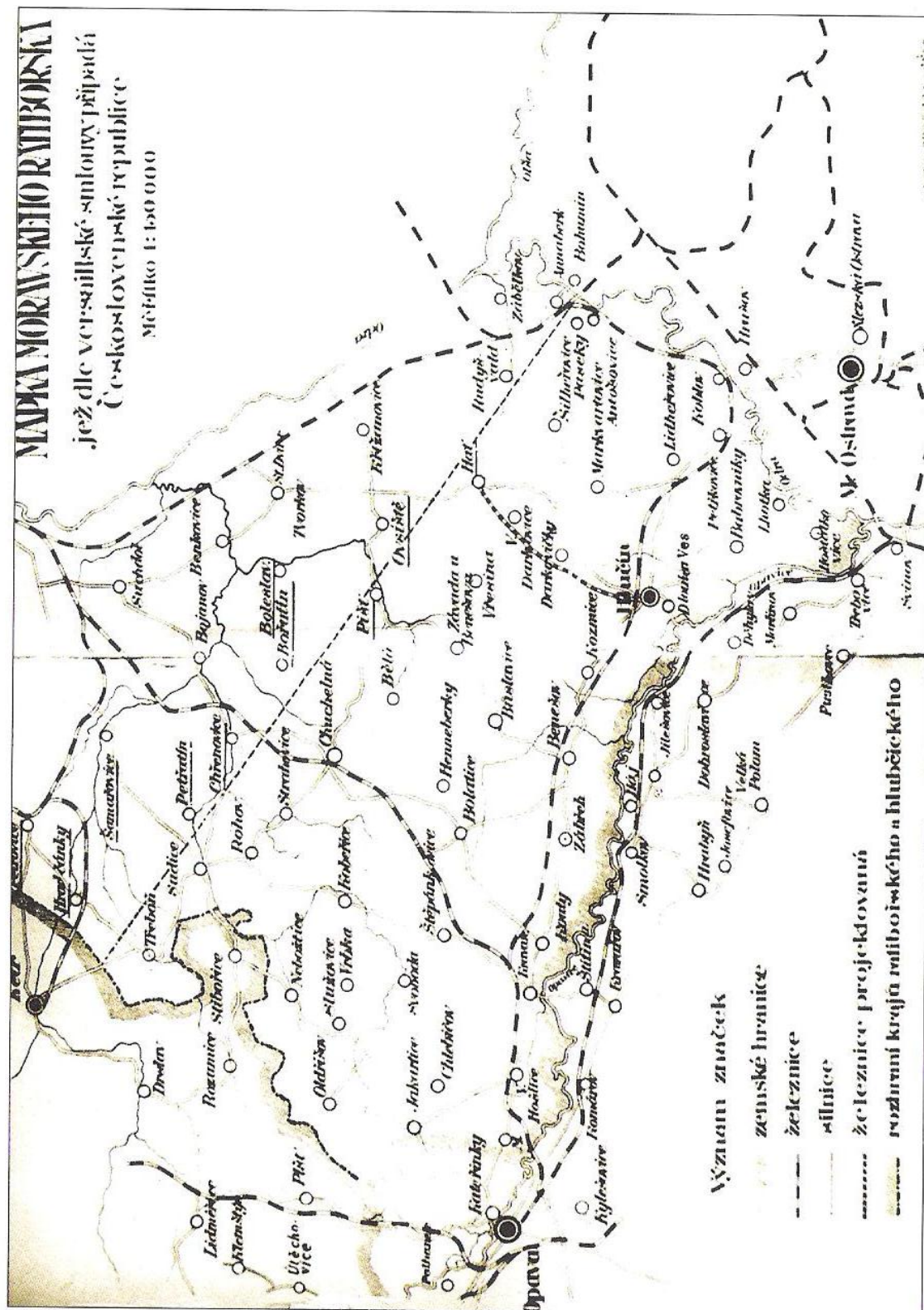
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ

§ Paragraf

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1: Mapa moravského Ratibořska, 1920
- Příloha 2: Ukázka současné lidové tvořivosti
- Příloha 3: Korespondence Matice opavské s odbočkou pro Hlučínsko, 1925
- Příloha 4: Folklorní soubor *Borovanka*, 1970
- Příloha 5: Folklorní soubor *Bejatky*, 2006
- Příloha 6: Folklorní soubor *Srubek*, 2006
- Příloha 7: Folklorní soubor *Burianky*, 2004
- Příloha 8: Vystoupení Ivo Žídka a Jindřicha Jiráka na zámku v Kravařích, 1974
- Příloha 9: *Komorní pěvecký soubor Ars melodica*, 1974
- Příloha 10: Soupis notových partitur souboru *Ars melodica*, 1984
- Příloha 11: *Dechový orchestr pana Tvrdeho*, 1974
- Příloha 12: Dechový orchestr z Bolatic, 1975
- Příloha 13: Dechová hudba *Kobeřanka*, 2010
- Příloha 14: Setkání chrámových sborů Hlučínska, 2009
- Příloha 15: Koncert *Smišeného pěveckého sboru z Hlučína s Komorním orchestrem Vejvanovský*, 2005
- Příloha 16: Pěvecký soubor *Collegium Bonum – Choir Silesia*, 2011
- Příloha 17: Plakát k výstavě pořádané Slezským zemským muzeem v Opavě
k 120. výročí narození Ludmily Hořké

Příloha 1 : Mapa moravského Ratibořska, 1920

Příloha 2: Ukázka současné lidové tvořivosti z Hlučínska

Lidie Rumanová Chcu byč enem Prajz

Naš Panbuček dobře věděl,
co pro mě zrobil,
jak mě na ten svět pozemsky
na Prajzku stvořil.

Ja sem se za ten svůj puvod
nikda nestyděla,
choť sem to tež kolik razy
moc lehke neměla. 0

Šak nemalo bylo takych,
co se posmivali,
do Prajzu nam nadávali,
zvrchu se divali.

Moc razy sem kvuli teho
černa ovca byla,
dycky najhorša robota
pro Prajzulu zbyla.

Zvlašť s tum jedum sem zkušila,
snešč se to nedalo,
ta jak osa na mě byla,
bodla, kaj se dalo.

Přitym sama každý tyden
na Prajzku jezdila,
šrutky špeku, luzeneho
odtud se vožila.

V ponděli se připlažila,
jak snopel zelena,
a že pry ju žulčnik kruči,
že je přejezena.

A hubu jak šlajfiř měla:
"že se nestydiče,

halečky, zele a šnycle
dohromady jiče."

Třa či bylo čisaračko,
plny bachor čpač?
Kdo či kazal, že se musič
jak Prajzak nažrač!?

Zavišč, ta ju žrala najviece,
bo se fest mržela,
že se sama na tu Prajzku
vydač neuměla.

Dyč u nas su taci lude,
ta jak nikdi na svěče,
kdo je gryfny, temu v rukach
i stary kyj vykveče.

Staveňa su nabilene,
ploty su natřene,
kobzole su vysazene,
bravky vykrmene.

Samo nic se neporobi,
žadny nevidel,
že by sam pečeny holub
do huby vlečel.

A nadarmo se nepravi,
jak jabko, tak rajske,
a jak chceš měč dobru robu,
hledaj ju na Prajzke.

Kdyby sem se ja narodič
měla ešče raz,
snažně če Panbučku prošim,
chcu byč enem Prajz!!!

Příloha 3: Korespondence Matice slezské s odbočkou pro Hlučínsko, 1925

Vážené shromáždění, bratři Hlučíňáci .

Hned po převratu, kdy nám mírovou smlouvou bylo vráceno Hlučínsko, nepatrná to pouze část území patřící kdysi ke koruně sv.václavské a urvané násilím Hohenzollerny, byli jsme si vědomi, že jest svatou povinností Matice ujeti se našich bratrů, o kterých píše náš veliký básník a bard lidu slezského Petr Bezruč: Tiše svou dýchají řečí, sekýru v ruce Prus za stromem klečí, na modré straně je Hučín.,, Přišli jsme k Vám, Hlučíňáci, jako rodný bratr k bratru, přinášíme Vám lásku a nežádáme od Vás ničeho jen lásku. Tak jak při sbratření Čechů s jichoslovany vykvetlo krásné heslo ,, věrnost za věrnost ,, tak pro Vás i nás platí heslo ,, láska za lásku ,,

Na důkaz naší oddanosti k Vám, konáme letošní valnou hromadu Matice osvěty lidové u Vás ve Hlučíně. Buďte zdraví, bratři Moravci, kdysi na modré.

Vážené shromáždění, velectěné dámy a pánové .

Sešli jsme se dnes, abychom před našima očima si dali defilovati celou naši práci a činnost v roce uplynulém, která obsahovala celé Těšínsko a 25 obcí na Hlučínsku, které nám po dohodě s Maticí opavskou byly přiděleny v ochranu. S pocity vnitřního uspokojení mohu prohlásiti, že naše úspěchy jsou pěkné a čestné.

Příloha 4: Folklorní soubor *Borovanka*, 1970

Příloha 5: Folklorní soubor *Bejatky*, 2006

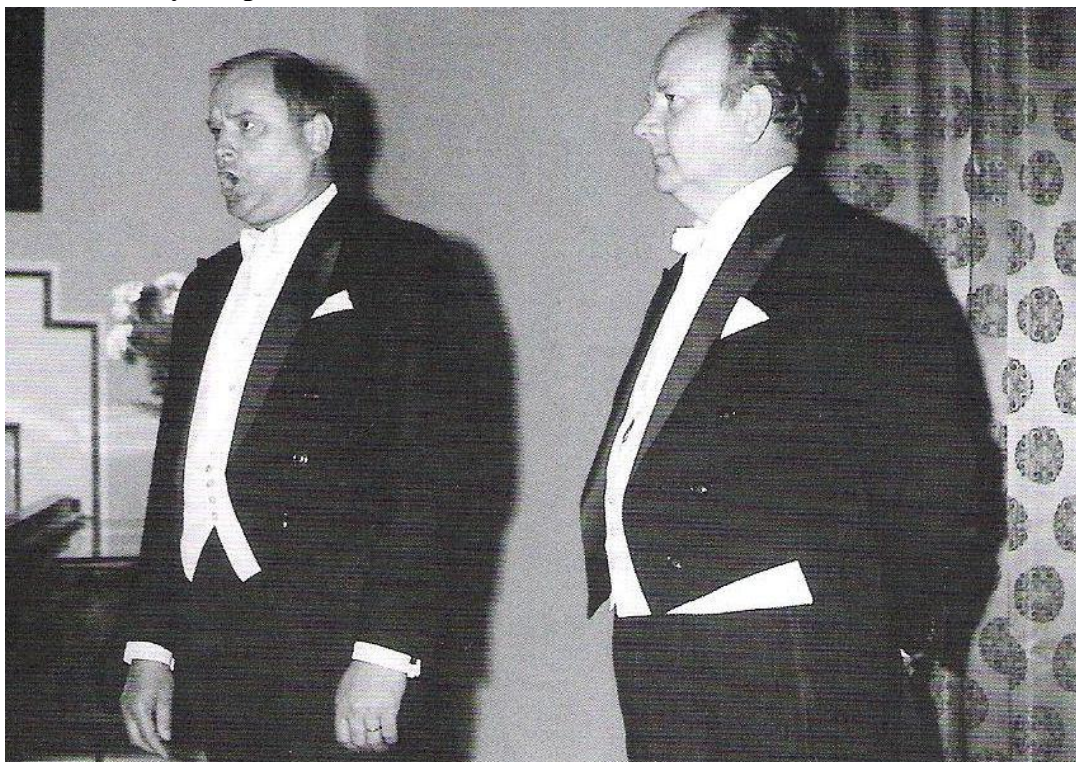
Příloha 6: Folklorní soubor *Srubeč*, 2006

Příloha 7: Folklorní soubor *Burianky*, 2004

Příloha 8: Vystoupení Ivo Žídka a Jindřicha Jindráka na zámku v Kravařích, 1974

Příloha 9: *Komorní pěvecký soubor Ars melodica*, 1974

Příloha 10: Soupis notových partitur souboru *Ars melodica* z Kravař, 1984

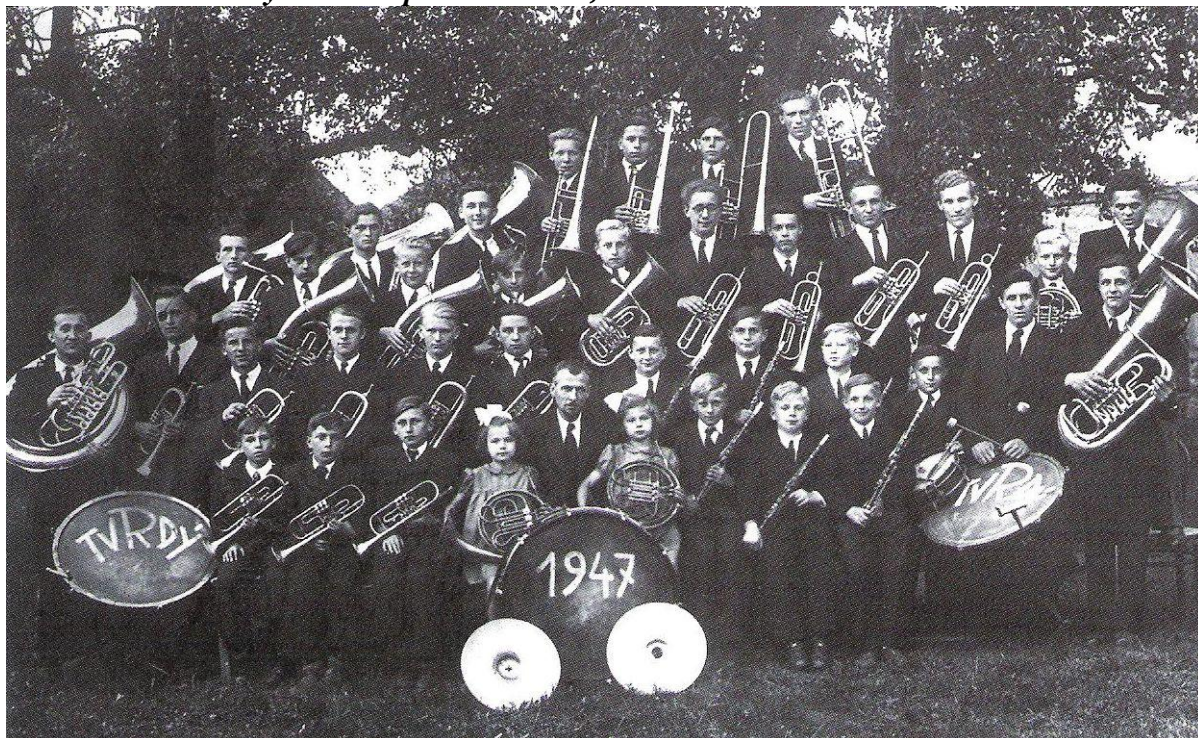
Soupis partitur souboru *Ars melodica*, str. 2

56. Černík.....Ešte mi já pohár vína
57. Černík.....Padá, padá rosenka
58. Černík.....Chodíš, chodíš
59. Slováček.....Bodaj by vás
60. Písň národní SSSR / modrý sborník /
61. Sovětské písně pro mládež / červený sborník /
62. Písň přátelství / komorní sbory dospělých - r. 1978, bílý sborník /
63. Sborový zpěv 1 - 2 / modrý sborník /
64. Vítězslav Novák.....Pět spěvů pro smíšený sbor
65. Sborník - Smíšené sbory 1945 - 1974
66. Bedřich Smetana.....Česká píseň

Soupis notových partitur souboru *Ars melodica*, Kravaře.

1. Antonín Dvořák.....Vyběhla bráza běláká
2. Josef Schreier.....O, lásko, lásko
3. Jan Soupal.....Bohyně, dálná! Ahoj som si frajfrektu
4. Orlando Lasgo.....Io ti voria conter
5. Anonimo espol.....Dindirindin
6. Slovenská lidová.....Prá, prá
7. Jacob Arcadelt.....Il bianco e dolce cigno
8. Thomas Morley.....Když květen rozjásal se
9. Český anonym.....Flos florum
10. Hans Leo Hassler.....Nun laßt an
11. Orlando Lasso.....Jak mnoho já tě miluji
12. Giovanni Domenico da Nola.....Cagliarda
13. Francesco Landino.....Pro mě sladké trápení
14. Orlando Lasso.....Serenáda / Mattina mia cara /
15. Crispinus Steppen.....Vale de Padua
16. Thomas Morley.....Když jaro z líce její plá
17. Jan Křtita Kuchař.....Má vokální fuga
18. Luca Marenzio.....Jaro
19. Luca Marenzio.....Se la vostra partita, Occhi dolci e soavi
20. Ludwig van Beethoven.....Svět je tak krásný
21. Giovanni Leonardo Primavera.....Dolce miseria
22. Georg Friedrich Händel.....Largo z opery Xerxes
23. Irská národní / upr. Zb. Mrkos /.....Píseň přátelství
24. Carl Orff.....Odi et amo
25. Jan diemas Zelenka.....Caligaverunt oculi mei
26. John Dunstable.....O rosa bella
27. Bortnanskij.....Preludium / Thereminská pesň /
28. Leoš Janáček.....Měvalské písně
29. Leoš Janáček.....Kačena divoká
30. Pavel Bořkovec.....Větriny / madrigaly o čase /
31. Bohuslav Martinů.....Rudba / madrigaly o čase /
32. Alexander Moyzes.....Rávnice
33. Eugen Suchoň.....Aká si mi krásna
34. Antonín Tužapský.....Hlas domova
35. Jaroslav Křižka.....Posedrujte zemi, obláčky
36. Dmitrij Šostakovič.....Píseň míru / D
37. Tichmanov.....Den vítězství
38. A. Novikov.....Slyš, strano rodná
39. Karolus Timpu.....Tervitus
40. P. Dambis.....Píseň moře č. 1
41. Jan Bulank.....Melodie
42. Arpad Balázs.....Nememto / Lidické ržie /
43. Estonák / upr. Jiří Karásek /.....Stará námořnická píseň
44. Dmitrij Šostakovič.....Rodina slyšit
45. Ukrajinská / upr. Světlíkova /.....Kolokotik
46. Polská lidová.....Na kujavach
47. Polská lidová.....Kukulečka
48. Česká lidová / upr. J. Herder /.....Holka modrooká
49. Jiří Laburda.....Znána rosenka studená, Vandrovale dává
50. Jiří Laburda.....Aj, dobrá noc
51. Oldřich Halma.....Čismě byl doma
52. Antonín Tužapský.....Měkulecká dádina
53. Antonín Tužapský.....Lásko zelená, Co to máš davečko,
54. Zbyněk Mrkos.....U rošina cesta bíla
55. Grešák / upr. /.....Dyž verbuju, budu brat
56. Grešák / upr. /.....Bude večer
57. Grešák / upr. /.....Uspávanka z Kojanic

Příloha 11: *Dechový orchestr pana Tvrdeho, 1947*

Příloha 12: *Dechový orchestr z Bolatic, 1975*

Příloha 13: Dechová hudba *Kobeřanka*, 2010

Příloha 14: Setkání chrámových sborů Hlučínska, 2009

Příloha 15: Koncert *Směšeného pěveckého sboru s Komorním orchestrem Vejvanovský*, 2005

Příloha 16: Pěvecký soubor *Collegium Bonum – Choir Silesia*, 2011

Příloha 17: Plakát k výstavě pořádané Slezským zemským muzeem v Opavě k 120. výročí narození Ludmily Hořké, 2012

